

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalisesta kuntoutuksesta

Julia Veisto

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalisesta kuntoutuksesta

Julia Veisto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2023

Julia Veisto

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalisesta kuntoutuksesta

Vuosi 2023 Sivumäärä 45

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esille sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalisen kuntoutuksen nykytilanteesta Kanta-Hämeen hyvinvointialueella ja mahdollisesti löytää kehittämisideoita sosiaalisen kuntoutuksen roolin jäsentämistä varten. Tutkimuskysymykset liittyivät sosiaalityöntekijöiden näkemyksiin sosiaalisen kuntoutuksen tämänhetkisestä roolista sekä mahdollisten kehittämistarpeiden tunnistamiseen. Tavoitteena oli, että opinnäytetyön yhteistyökumppani eli Kanta-Hämeen hyvinvointialue voisi tulevaisuudessa hyödyntää tuotettua tietoa sosiaalisen kuntoutuksen käytäntöjen yhtenäistämiseksi ja kehittämiseksi.

Teoreettisessa viitekehyksessä tarkasteltiin sosiaalisen toimintakyvyn, syrjäytymisen ja osallisuuden käsitteitä, jotka liittyvät vahvasti sosiaalityöhön ja sosiaaliseen kuntoutukseen. Tietoperustaan kuului myös sosiaalisen kuntoutuksen teema, jonka yhteydessä käsiteltiin muun muassa palvelun määritelmää, kohderyhmää ja suhdetta kuntouttavaan työtoimintaan.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, ja aineistonkeruumenetelmänä toimi avoimista kysymyksistä koostunut sähköinen kyselylomake. Kysely jaettiin Kanta-Hämeen hyvinvointialueen aikuissosiaalityössä työskenteleville sosiaalityöntekijöille, ja aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin avulla. Tutkimustulosten perusteella voitiin todeta, että sosiaalinen kuntoutus näyttäytyy työntekijöille liian vakiintumattomana ja vähäisellä käytöllä olevana palveluna. Työntekijöiden mielestä asiakkaille tarjottavien ryhmätoimintojen määrää pitäisi lisätä ja sisältöjä monipuolistaa, ja myös niiden limittyminen kuntouttavan työtoiminnan ryhmien kanssa aiheuttaa epäselvyyttä.

Aineiston perusteella palvelun kehittämiselle olisi tarvetta, jotta sosiaalisen kuntoutuksen kriteerit olisivat yhtenäiset koko hyvinvointialueen osalta ja sen sisältö tarpeeksi monipuolista vastaamaan erilaisten asiakkaiden tarpeisiin. Vaikka tämä tutkimus oli kohdennettu pelkille sosiaalityöntekijöille, voisi kehittämistyöhön jatkossa ottaa heidän lisäksi mukaan myös sosiaaliohjaajia ja muita sosiaalisen kuntoutuksen verkostoon kuuluvia toimijoita.

Julia Veisto

Social workers' views on social rehabilitation in Kanta-Häme wellbeing services county

Year 2023

Pages

45

The purpose of this thesis was to present social workers' views on the present state of social rehabilitation in Kanta-Häme wellbeing services county and possibly find improvement ideas for structuring the role of social rehabilitation. The research questions were related to social workers' visions about the present role of social rehabilitation and recognizing possible improvement needs. The objective was that Kanta-Häme wellbeing services county as the thesis' partner could utilize produced information for integrating and improving social rehabilitation practices in the future.

The theoretical framework examined social capacity, marginalization, and participation, which as concepts have a strong connection with social work and social rehabilitation. The theoretical framework also focused on social rehabilitation, which included defining the service, focus group, and connection with rehabilitative work activities.

The thesis was implemented as qualitative research, and the material was collected with an electronic survey that consisted of open questions. The survey was distributed to social workers who work in adult social work in Kanta-Häme wellbeing services county, and the material was analyzed using qualitative content analysis. Based on the research results, it can be concluded that social rehabilitation appears to workers as too unattached as a service and it is also used too little. Employees think that group activities for clients should be increased, and the contents should be diversified. Group activities overlap with rehabilitative work activity groups, which also causes confusion.

Based on this material, it seems that there would be a need for developing the service so the criteria for social rehabilitation would be consistent in the whole wellbeing services county and its content diverse enough to meet different clients' needs. Even though this study was targeted only at social workers, social advisors and other actors who belong to the social rehabilitation network could also be included in the development work in the future.

Keywords: social work, social rehabilitation, participation, social capacity

Sisälllys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön yhteistyökumppanina Kanta-Hämeen hyvinvointialue	7
3	Sosiaalista toimintakykyä ja osallisuutta tukeva sosiaalityö	7
3.1	Sosiaalityö.....	7
3.2	Sosiaalinen toimintakyky	8
3.3	Syrjäytyminen	9
3.4	Osallisuus.....	10
4	Sosiaalinen kuntoutus.....	11
4.1	Sosiaalisen kuntoutuksen hajanaisuus.....	11
4.2	Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä	12
4.3	Sosiaalisen kuntoutuksen kohderyhmänä monipalveluasiakkaat	13
4.4	Sosiaalisen kuntoutuksen työmenetelmiä.....	15
4.5	Sosiaalisen kuntoutuksen suhde kuntouttavaan työtoimintaan	16
4.6	SOSKU-hanke.....	17
5	Opinnäytetyön toteutus	18
5.1	Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	18
5.2	Tutkimusmenetelmänä sähköinen kysely	18
5.3	Aineiston keruu.....	20
5.4	Aineiston analysointi.....	21
6	Tutkimustulokset	23
6.1	Sosiaalisen kuntoutuksen nykytilanne	23
6.1.1	Sosiaalisen kuntoutuksen ydintoimijat ja kohderyhmä.....	23
6.1.2	Sosiaalisen kuntoutuksen muodot	24
6.2	Sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden edistäminen	25
6.3	Palvelun kehittäminen.....	25
7	Johtopäätökset	26
8	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	28
9	Pohdinta	30
	Lähteet.....	33
	Kuviot	37
	Taulukot	37
	Liitteet	38

1 Johdanto

Usein sosiaalialalla ja sosiaalipolitiikassa voi olla samaan aikaan sekä etu että haitta, jos palvelun määritelmä on hyvin laaja ja epämääräinen. Määritelmän laajuus voi antaa työntekijälle mahdollisuuden toimia joustavasti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä, ja lainsäädäntöön kirjattu väljä määritelmä edesauttaa myös toimintatapojen joustavaa muuttamista koko ajan muutoksessa olevan yhteiskunnan ja kulttuurin usein sitä vaatiessa. Toisaalta jos työorganisaatiossa ei tiedetä tarkasti mitä ollaan tekemässä, mitä työskentelyllä pyritään saavuttamaan tai miten monialaista yhteistyötä organisoidaan, voi laaja määritelmä aiheuttaa hämmennystä niin vastuutyöntekijöissä kuin yhteistyösuhteissakin. (Nieminen 2018, 22.)

Esimerkki tällaisesta väljästä määritelmästä on sosiaalinen kuntoutus, jota toteutetaan eri puolella Suomea varsin erilaisin menetelmin ja tavoittein (Määttä 2018, 37; Piirainen 2018, 42). Sosiaalisella kuntoutuksella ei ole ollut selvästi määriteltyä paikkaa kuntoutuksen järjestelmässä, mikä on hidastanut kuntoutuksen muodostumista systeemiseksi kokonaisuudeksi. Muihin kuntoutusjärjestelmään kuuluviin palveluihin verrattuna sosiaalisen kuntoutuksen keinovalikoima on varsin moninainen, ja se sisältää paljon toiminnallisuuteen ja osallistamiseen pohjautuvia menetelmiä. Vaikka menetelmien monipuolisuus ja tapauskohtaisuus tukevatkin asiakaslähtöisyyttä, tarvitsee sosiaalinen kuntoutus silti myös yhdenmukaisuutta, jotta kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun näkökulma voi toteutua. (Piirainen 2018, 42.)

Tässä opinnäytetyössä tutkittiinkin yhteistyökumppanin eli Kanta-Hämeen hyvinvointialueen aikuissosiaalityössä työskentelevien sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalisen kuntoutuksen roolista ja käytännöistä. Tutkimuskysymykset liittyivät sosiaalityöntekijöiden näkemyksiin sosiaalisen kuntoutuksen tämänhetkisestä roolista sekä mahdollisten kehittämistarpeiden tunnistamiseen. Tutkimuksessa käytettiin laadullisena tutkimusmenetelmänä toimivaa ja avoimia kysymyksiä hyödyntävää sähköistä lomakekyselyä, josta saatuja vastauksia analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esille sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalisen kuntoutuksen nykytilanteesta Kanta-Hämeen hyvinvointialueella ja mahdollisesti löytää kehittämisideoita sosiaalisen kuntoutuksen roolin jäsentämistä varten. Tavoitteena oli, että Kanta-Hämeen hyvinvointialue voisi tulevaisuudessa hyödyntää tuotettua tietoa sosiaalisen kuntoutuksen käytäntöjen yhtenäistämiseksi ja kehittämiseksi.

2 Opinnäytetyön yhteistyökumppanina Kanta-Hämeen hyvinvointialue

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluihin ja rakenteisiin liittyneen sote-uudistuksen myötä kyseisten palvelujen järjestymisvastuu siirtyi Helsinkiä lukuun ottamatta kunnilta ja kuntayhtymiltä 21 uudelle hyvinvointialueelle 1.1.2023. (Sote-uudistus 2023.) Yksi näistä vuoden 2023 alussa aloittaneista hyvinvointialueista on Kanta-Hämeen hyvinvointialue, joka toimii opinnäytetyöni yhteistyökumppanina. Hyvinvointialueen muodostaa 11 Kanta-Hämeen kuntaa, jotka ovat Forssa, Hattula, Hausjärvi, Humppila, Hämeenlinna, Janakkala, Jokioinen, Loppi, Riihimäki, Tammela sekä Ypäjä (Oma Häme 2023a).

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen mission ja vision määrittelevä strategia hyväksyttiin aluevaltuustossa 13.12.2022, ja opinnäytetyön työstämisen ajankohtana luotiin parhaillaan myös palvelustrategiaa ja siihen linkittyviä toimenpideohjelmia. Hyväksytty strategia pohjautui aluevaltuuston jo aiemmin hyväksymiin arvoihin, joita ovat asiakaslähtöisyys, rohkeus, vaikuttavuus ja yhdenvertaisuus. Henkilöstöltä saatujen sanoitusten perusteella esimerkiksi vaikuttavuus on strategiassa määritelty tarkoittavan vaikuttavimpien ja näyttöön perustuvien menetelmien käyttämistä sekä suunnitelmalliseen toimimiseen sitoutumista, kun taas yhdenvertaisuudella tarkoitetaan muun muassa tasalaatuisten ja kaikille samoin kriteerein tarjottavien palvelujen järjestämistä. (Oma Häme 2023b.)

3 Sosiaalista toimintakykyä ja osallisuutta tukeva sosiaalityö

Toimintakyvyn tukeminen, syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden edistäminen liittyvät oleellisesti sosiaalityön tavoitteisiin. Seuraavaksi avataankin lyhyesti sosiaalityön tarkoitusta sekä toimintakyvyn kokonaisuuteen liittyvää sosiaalista toimintakykyä, joka linkittyy vahvasti myöhemmin käsiteltävään sosiaaliseen kuntoutuksen teemaan. Näiden lisäksi käsitellään myös syrjäytymistä sekä tämän vastaparina toimivaa osallisuutta sekä sen edistämistä.

3.1 Sosiaalityö

Sosiaalityö on niin yksilö-, perhe- kuin yhteisötasollakin tapahtuvaa asiakas- ja asiantuntijatyötä, jolla pyritään vähentämään sosiaalisia ongelmia sekä vahvistamaan hyvinvointia, yhteisöjen toimivuutta sekä ihmisten toimintamahdollisuuksia. Usein asiakkaan syviin ja pitkäaikaisiin ongelmiin ei voida vaikuttaa yksittäisillä interventioilla, vaan asiakkaan omaehtoisesti selviytymisen ja hyvän elämänlaadun palauttamiseksi tarvitaan sosiaalityön kaltaista pitkäjänteistä työskentelyä. Muiden toimijoiden ja viranomaistahojen kanssa tehtävä laajamittainen verkostotyöskentely on ominaista sosiaalityölle, sillä usein asiakkailla on kuntoutumiseen, kouluttautumiseen ja työllisemiseen liittyviä tarpeita. Sosiaalityötä voidaan järjestää itsenäisenä palveluna, mutta usein sillä on keskeinen rooli nimenomaan eri toimijoiden ja

palveluiden tarjoamaan tuen yhteensovittamisessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö, myöhemmin STM, 2017, 53.)

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 luvun 11 §:ssä on kirjattu, että sosiaalipalveluja on järjestettävä muun muassa ”sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi” sekä ”fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvään tuen tarpeeseen”. Osallisuus on mainittu myös saman luvun 15 §:ssä, jossa sosiaalityön on kuvattu luonteeltaan olevan ”muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä”.

3.2 Sosiaalinen toimintakyky

Sosiaalinen toimintakyky on osa toimintakyvyn moniulotteista käsitettä, joka usein jaetaan sosiaalisen toimintakyvyn lisäksi psyykkisen, kognitiivisen ja fyysisen toimintakyvyn osa-alueisiin. Nämä ulottuvuudet ovat kytkeytyneinä toisiinsa, ympäristön asettamiin edellytyksiin ja vaatimuksiin sekä yksilökohtaisiin, kuten henkilökohtaiseen terveydentilaan, liittyviin ominaisuuksiin. Yksilöön, sosiaaliseen verkostoon, ympäristöön, yhteisöön ja yhteiskuntaan kytkeytyvät dynaamiset vuorovaikutussuhteet muodostavat sosiaalisen toimintakyvyn osa-alueen, joka ilmenee vuorovaikutustilanteiden lisäksi osallisuuden kokemuksina ja sosiaalisena aktivisuutena. Sosiaalista toimintakykyä voikin tarkastella vuorovaikutussuhteiden lisäksi myös aktiivisen toimijuuden ja yhteisöllisen ja yhteiskunnallisen osallistumisen näkökulmista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, myöhemmin THL, 2022a.)

Toisaalta Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-Kemilä ja Ihalainen (2017, 9) huomauttavat, että koska toimintakyvyn osa-alueista etenkin psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky ovat riippuvaisia toisistaan, käytetään näistä usein yhteisnimitystä psykososiaalinen toimintakyky. Tavallisesti psykososiaalinen toimintakyky ymmärretään kykyä suoriutua tavalliseen yhteisöelämään liittyvistä tilanteista, joita tapahtuu esimerkiksi omaan elämään kuuluvien ihmisten kanssa tai työpaikan ja asuinympäristön kaltaisissa toimintaympäristöissä. Hyvän psykososiaalisen toimintakyvyn omaava ihminen on muutenkin aktiivinen yhteiskunnan jäsen, joka kykenee käyttämään omia oikeuksiaan ja suorittamaan esimerkiksi työn kaltaisia yhteisöllisiä velvoitteita. Myös riippumattomuuteen ja oman elämän hallintaan liittyvä kokemus kuuluu hyvään psykososiaaliseen toimintakykyyn. (Kettunen ym. 2017, 47-48.)

Kannasoja (2018, 39) esittää sosiaalisen toimintakyvyn olleen niin sosiaalihuollon työntekijöiden kuin tutkijoidenkin näkökulmasta katsottuna hämmäntävä käsite ja ilmiö koko sen käyttöhistorian ajan. Käsite linkittyy osaksi sosiaalihuollon työntekijöiden jokapäiväistä työtä, sillä sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen, edistäminen ja ylläpitäminen on kirjattuna sosiaalihuoltolain (1301/2014) keskeiseksi tavoitteeksi. Käsitteellistä tieteellistä keskustelua on sosiaalisesta toimintakyvystä käyty kuitenkin vain hajanaisesti, joten käytännön työntekijöiltä

saattaa puuttua yhtenäinen ja selkeä käsitys mitä sosiaalisen toimintakyvyn tukemisella konkreettisesti tarkoitetaan. Monet tutkijat ovat kuitenkin toistuvasti huomauttaneet sosiaalisen toimintakyvyn olevan suhdekäsite, jota tulee tarkastella erilaiset kontekstit, kuten yksilön kokonaistilanne niin sosiaalisesti, kulttuurisesti ja ajallisesti, huomioiden. (Kannasoja 2018, 39-54.)

Silti sosiaalista toimintakyvyn käsitettä tunnutaan lähestyttävän liian kirjaimellisesti, ja Kannasoja (2018, 56) huomauttaakin sosiaalisen toimintakyvyn määritelmän toimivan malliesimerkkinä sille, miten kieli ja sanat ohjaavat ajattelua. Vaikka usea kirjoittaja on kumonnut sosiaalisen toimintakyvyn olevan kyrykäsite, yhdistetään se silti erilaisissa yhteyksissä edelleen nimenomaan kykyihin ja taitoihin. Yksilön sosiaalisen toimintakyvyn laadullisuutta tai määrällisyyttä ei voida päätellä esimerkiksi sosiaalisten kanssakäymisten määrän perusteella, mutta tarkoituksenmukaisten mittareiden puuttuessa sitä tunnutaan usein silti mitattavan sen mukaan. Ennen luotettavien mittareiden kehittämistä tarvittaisiin kuitenkin ensin käsitteanalyysi, jota toivottavasti tulevaisuudessa lähdetään kehittämään erilaisten tutkimushankkeiden avulla. (Kannasoja 2018, 56.)

3.3 Syrjäytyminen

Kettunen ym. (2017, 53.) kiteyttävät syrjäytymisen tarkoittavan yksilöä ja yhteisöä yhdistävien siteiden ratkaisevaa heikkenemistä, jolloin ihminen ajautuu tavallisten sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle ja mahdollisesti menettää tunteen elämänhallinnastaan. Ongelmien kasautuminen ja päällekkäisyys on ominaista syrjäytymiselle, ja sen alkamiskohtaa on usein vaikea paikantaa. Syrjäytymistä kuvaakin yleensä kierremäinen kehä, joka voi alkaa siitä, kun ihminen ei osaa toimia yhteiskunnassa tai yhteisössä kyseisen ympäristön vaatimien ja vaihtuvien odotusten mukaisesti. Tällöin ihminen saa ympäristöstä negatiivista palautetta toiminnalleen, ja useampi koettu epäonnistuminen voi johtaa omiin taitoihin liitetyn uskomuksen menettämiseen ja aktiivisen toiminnan vähentymiseen. (Kettunen ym. 2017, 54.)

Ihmisen toimintakyvyn heikkenemiseen johtaneena esimerkiksi henkilön vamma, sairaus, ikääntyminen, päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat, työmarkkinoilta ulosjoutuminen tai pitkäaikaistyöttömyys voivat STM:n (2017, 41) mukaan toimia syrjäytymiskehitystä edistävinä riskitekijöinä. Elämän eri muutosvaiheista esimerkiksi parisuhteen päättyminen, koulutuksen keskeytyminen tai vankilasta vapautuminen voivat vaatia joidenkin henkilöiden kohdalla erityisiä toimia osallisuuden ylläpitämiseksi ja tukemiseksi. Lisäksi pelkän sosiaaliturvan varassa eläminen sekä syrjinnän ja kiusaamisen kohteeksi joutuminen voivat altistaa syrjäytymiselle. (STM 2017, 41.)

Myös aineellisten, psyykkisten tai sosiaalisten mahdollisuuksien ja voimavarojen eli resurssien puuttuminen tai kyvyttömyys tunnistaa ja hyödyntää omassa elämässä jo olevia resursseja voi johtaa syrjäytymiseen. Sosiaalisiin resursseihin voidaan katsoa kuuluvan nyky-yhteiskunnassa

tarvittavat tiedot ja taidot, ja näiden puute voi helposti ilmetä kokemuksena siitä, ettei pysty vaikuttamaan riittävästi omaan elämäänsä. Syrjäytymisen taustalla voi vaikuttaa myös sosiaalinen ja kulttuurinen huono-osaisuus, jolloin ihminen on saattanut kasvaa tietynlaisissa olosuhteissa ja omaksua yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjen asenteiden kanssa ristiriidassa olevia arvoja. (Kettunen ym. 2017, 53-54.)

3.4 Osallisuus

Yhtenä keskeisimmistä keinoista syrjäytymisen ehkäisyssä ja köyhyyden torjumisessa toimii osallisuuden tunne. Väljänä käsitteenä osallisuus toimii eräänlaisena kattomääritelmänä, jonka alle mahtuu monenlaisia näkökulmia ja lähestymistapoja. Osallisuuden käsitteen yhtenäistämistä hankaloittaa se, että toisaalta osallisuus toimii eräänlaisena yhteisesti tunnustettuna arvotavoitteena, mutta myös toimintana eli ihmisten osallistumisena. Osallisuus ja yhteiskunnallisen osallistumisen käsite saatetaan harhaanjohtavasti käsittää joskus synonyymeina, ja myös osallisuuden kokemuksellinen ja yksilöllinen luonne vaikeuttaa käsitteen konkretisointia. (Raivio & Karjalainen 2013, 13-14.)

Osallisuus voidaan kuitenkin hahmottaa syrjäytymisen vastaparina toimivana prosessina, jossa osallisuutta ei nähdä minään saavutettavana pysyvänä ominaisuutena tai staattisena tilana, vaan eri elämänvaiheiden ja -tilanteiden mukaan vaihtelevana asteena. (Raivio & Karjalainen 2013, 15.) THL (2022b) kiteyttää osallisuuden merkitsevän kuulumista, kuulluksi tulemistä ja kokemusta olla tarkoituksellinen osa kokonaisuutta. Osallisuuden kokemus lisää turvallisuutta ja uskoa tulevaisuuteen sekä linkittyy vahvasti myös hyvinvointiin, sillä matalan osallisuuden kokemus kulkee usein käsi kädessä esimerkiksi vakavan psyykkisen kuormittuneisuuden, yksinäisyyden ja huonoksi koetun työkyvyn kanssa. (THL 2022b.)

Osallisuutta voi käsitellä kolmen osa-alueen kautta. Omaan elämään liittyvä osallisuus näytetään omannäköisen elämän elämisnä siten, että henkilö kokee omaavansa elämässään päätösvaltaa ja pystyy määrittelemään itse mihin palveluun tai toimintaan osallistuu. Tähän osa-alueeseen linkittyy myös oman toimintaympäristön näkeminen ymmärrettävänä, ennakoitavana ja hallittavana. Yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa osallisuus kuvastaa kuulumista itselle tärkeisiin yhteisöihin ja ryhmiin sekä mahdollisuutta olla mukana vaikuttamassa itselle tärkeisiin asioihin niin pienemmissä konteksteissa, kuten ryhmissä tai asuinympäristössä, kuin myös laajemminkin yhteiskunnassa. Osallisuus yhteisestä hyvästä puolestaan kulminoituu ajatuksen siitä, että ihmisellä on mahdollisuus liittyä vastavuoroisiin sosiaalisiin suhteisiin sekä nauttia yhteisestä hyvästä ja olla mukana tuottamassa ja jakamassa sitä. (Isola ym. 2017, 5.; THL 2022b.)

Osallisuuden kokemus vaikuttaa yksilön toimijuuteen, ja myönteisenä oman osallisuuden kokeva ihminen näkee enemmän mahdollisuuksia, voi motivoitua näkemästään ja mahdollisesti rohkaistuu tarttumaan kyseisiin mahdollisuuksiin. Etenkin työelämän ulkopuolella olevien

henkilöiden kohdalla tulisi yhteiskunnan edistää sellaisia toimintoja ja olosuhteita, joissa he pystyisivät vaikuttamaan omaan elinympäristöönsä, saisivat omaa osaamistaan näkyväksi ja sitä kautta myös tunnustusta muilta ihmisiltä. Toisaalta ihan kaikkien osallisuuden edistäminen on tärkeää, ja sosiaalipalveluissa sitä edesauttavia periaatteita on esimerkiksi asiakkaan kunnioittava kohtaaminen, yksilöllisten ratkaisujen etsiminen yhdessä asiakkaan kanssa sekä osallisuutta edistävien keinojen juurruttaminen osaksi jatkuvaa toimintaa. (THL 2022b.)

Myös Talentian (2022, 16) luomissa ammattieettisissä ohjeissa on sosiaalialan arvoja käsiteltäessä nostettu esille osallisuus ja sen edistäminen. Osallisuus ei voi toimia ulkoapäin tuotettuina rakenteena, vaan se tarkoittaa toiminnan kautta kehittyneitä yksilön tunnetta omasta voimaantumisesta, tasavertaista toimijuutta ja palveluiden käyttämisen kautta syntyneen asiointijuuden hyväksymistä ja hyödyntämistä. Osallisuuden näkökulmasta on tärkeää, että asiakkaalla on oikeus saada tietoa häntä itseään koskevista asioista sekä mahdollisuus ilmaista niihin liittyen oma mielipiteensä, minkä kautta puolestaan asiakkaalle avautuu väylä vaikuttaa omiin asioihinsa. Sosiaalialan ammattihenkilön tulee myös tuoda esille erilaisiin ratkaisuihin ja päätöksiin liittyvät edut ja haitat, jotta asiakkaalla on aidosti mahdollisuus olla mukana vaikuttamassa toimenpiteiden ja tukitoimien valintaan. (Talentia 2022, 16-17.)

4 Sosiaalinen kuntoutus

Lindh, Härkäpää ja Kostamo-Pääkkö (2018, 10) toteavat sosiaalisen kuntoutuksen roolin liittyen sosiaalipolitiikkaan, kuntoutukseen ja sosiaalityön käytäntöihin olevan edelleen vasta rakentumassa ja palveluiden ja palvelukokonaisuuksien hakevan vielä muotoaan. Karjalainen ym. (2021, 20) kuitenkin myös huomauttavat, että hajanaisuudesta huolimatta sosiaaliseen kuntoutukseen liittyviä hyviä käytäntöjä sekä tutkimus- ja tietoperustaa on olemassa paljon. Seuraavaksi tarkastellaankin sosiaalisen kuntoutuksen raameja avaten ensin sosiaalisen kuntoutuksen hajanaista nykytilaa, määritelmää sekä kohderyhmää, joista jälkimmäiseen linkittyy monialaisten palveluiden tarve. Näiden lisäksi tutustutaan sosiaalisessa kuntoutuksessa käytettäviin työmenetelmiin ja rajanvetoon sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan välillä, ja esitellään lyhyesti myös jo päättyneitä sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallista kehittämishanketta.

4.1 Sosiaalisen kuntoutuksen hajanaisuus

Vaikka sosiaalisen kuntoutuksen käsite on ollut Suomessa käytössä jo 1950-luvulla, sai se paikansa tosiasiallisena omana palvelunaan vasta 2014 kun sen kirjattiin sosiaalihuoltolakiin. (Nieminen 2018, 11.) Nykyisestä lakisääteisyystään huolimatta Lindh ym. (2018, 10) toteavat sosiaalisen kuntoutuksen edelleen näyttävästi määritelmänä, kuntoutuksen sekä sosiaalityön menetelminä ja ammattikäytäntöinä jäsentymättömältä niin työntekijöiden,

asiakkaiden, kouluttajien kuin kehittäjienkin näkökulmasta. Monet sosiaalisen kuntoutuksen keinot esiintyvät usein tavallisina sosiaalipalveluina, joita ei välttämättä osata mieltää kuntoutukseksi, vaikka ne voivat sisältää merkittävän kuntoutusta edistävän vaikutuksen. Sosiaaliseseen kuntoutukseen liittyvät palvelut järjestetään usein varsin epäyhtenäisesti, ja sisältöön ja tuottamiseenkin liittyvät erot voivat olla paikallisesti suuria. (Lindh ym. 2018, 10.)

Piirainen (2018, 41-42.) tiivistää, että palveluiden hajanaisuus, riittävän viranomaisyhteistyön kokonaisvastuun puuttuminen, tavoitteenasettelun ontuminen sekä palvelujen vaikutusten epäselvyys haastavat sosiaalisen kuntoutuksen järjestäytymistä. Myös Karjalaisen, Kivipellon, Liukkon ja Muurisen (2021, 20.) mielestä ongelmakohtien havainnollistamisessa ja tavoitteenasettelussa on selvitettävää, ja lisäksi sosiaalisen kuntoutuksen palvelujen konkretisoituminen, tavoitettavuus ja palveluvaihtoehtojen monipuolisuus tulee pitää mielessä sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisessä. Palveluita järjestettäessä tulisi huomioida myös se, ettei asiakkaiden toimintakyky ja TE-palveluiden vaatimat velvoitteet useinkaan kohtaa, ja laajemmassa mittakaavassa olisikin tärkeää muuttaa asenteita osatyökykyisiä kohtaan ja vaihtaa näkökulmaa ”oireista elämään”. (Karjalainen ym. 2021, 20.)

4.2 Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 luvun 17 §:ssä sosiaalisen kuntoutuksen on määritelty olevan ”sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi”. Määritelmän jälkeen sosiaaliseseen kuntoutukseen on listattu kuuluvan seuraavat toimenpiteet:

1. ”sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen;
2. kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen;
3. valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan;
4. ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin;
5. muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet.”

Lisäksi kyseisessä pykälässä kiinnitetään vielä erikseen huomiota nuorten sosiaaliseen kuntoutukseen. Maininnan mukaan nuorten sosiaalisella kuntoutuksella ”tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä”.

Nieminen (2018, 11-12) huomauttaa lakiin kirjatun määritelmän olevan varsin laaja, sillä ihmisten sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen, ihmisten auttaminen ihmissuhteisiin, talouteen ja yhteiskuntaan liittyvissä ongelmissa sekä osallisuuden edistäminen ja syrjäytymisen torjuminen ovat yleisestikin sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tavoitteita. Toisaalta kuitenkin lakipykälässä sosiaalisen kuntoutuksen mainitaan olevan tehostettua tukea, mikä viittaa palvelun

sisältävän joitakin erityistoimenpiteitä. Tähän viittaa myös listaus sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluvista toimenpiteistä, joista kohta viisi toimii hyvän hallinnollisen tavan mukaisena yleisenä kaatoluokkana. Tällainen kaatoluokka tarkoittaa käytännössä sitä, että lain toteuttaja saa tarpeelliset toimintavapaudet eteen tulevissa tilanteissa, joita olisi lakia kirjoittaessa ollut vaikeaa tai mahdotonta tietää etukäteen. (Nieminen 2018, 11-12.)

Sosiaalinen kuntoutus voi olla sekä korjaavaa että ennaltaehkäisevää työtä. Yleisesti kuntoutuksella tavoitellaan henkilön toimintakyvyn palauttamista sen jälkeen, kun esimerkiksi jokin onnettomuus tai päihteiden käyttö on vaurioittanut sitä. Kuntouttavalla työotteella pyritään palauttamaan ja vahvistamaan henkilön sosiaalista toimintakykyä myös silloin, jos esimerkiksi mielenterveys- ja käyttäytymishäiriöt tai väkivaltakokemukset ovat olleet vaikuttamassa sen alentumiseen. Lainsäädäntö antaa kuitenkin mahdollisuuden tulkita sosiaalista kuntoutusta myös ennaltaehkäisevänä työotteena, jolloin ihmisen ongelmiin pyritään puuttumaan jo ennen niiden kasvamista liian suuriksi. (Nieminen 2018, 14-15.; THL 2020.) Ennaltaehkäisyä voidaan nähdä olevan myös sosiaalitoimen muuttaminen helpommin lähestyttävämmäksi ja paremmin uusia asiakasryhmiä tavoitettavammaksi paikaksi, mitä voi edesauttaa esimerkiksi monikanavaisella tiedottamisella. Myös yhteistyötahot osaisivat tällöin ohjata asiakkaita paremmin ja mahdollisesti varhaisemmassa vaiheessa sosiaalisen kuntoutuksen piiriin. (THL 2020.)

STM (2023b) tiivistää sosiaalisen kuntoutuksen pyrkivän vahvistamaan ”henkilön kykyä selviytyä arkipäivän toiminnoista, vuorovaikutussuhteista ja oman toimintaympäristönsä rooleista”. Palvelun tavoite voikin liittyä arkielämän taitojen oppimisen ja ryhmässä toimimisen lisäksi esimerkiksi päihteettömän arjen hallintaan tai työelämään siirtymiseen tarvittavien asioiden harjoitteluun. Palvelun taustalla nähdään kokonaisvaltaisen työskentelyn tärkeys tilanteissa, joissa palvelun toimenpiteet tukisivat ennaltaehkäisevästi henkilön osallisuuden edistämistä ja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamista tai korjaavasti silloin, kun henkilön ongelmat ovat kasautuneita ja pitkittyneitä. Tällaiset tilanteet voivat liittyä esimerkiksi pitkään jatkuneeseen työttömyyteen, mielenterveys- ja käyttäytymishäiriöihin tai väkivaltakokemuksiin. (STM 2023b.)

4.3 Sosiaalisen kuntoutuksen kohderyhmänä monipalveluasiakkaat

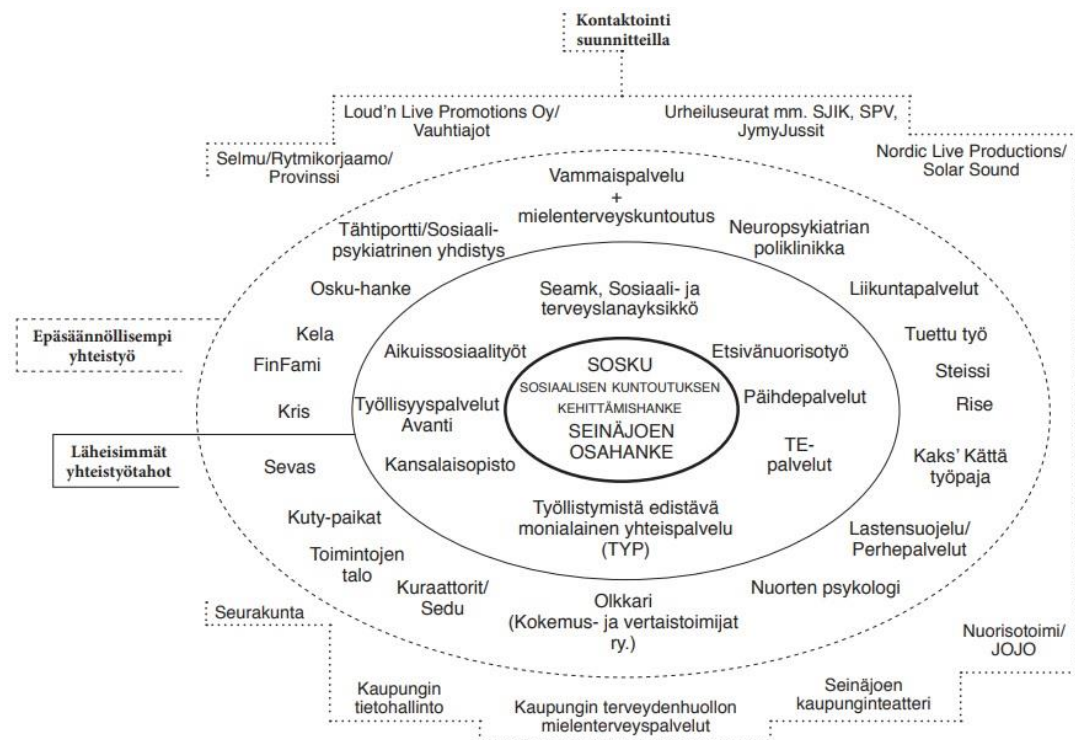
Sosiaalista kuntoutusta voidaan toteuttaa niin nuorten, työikäisten kuin ikääntyneiden kohdalla (THL 2017), mutta tässä kontekstissa keskitytään nimenomaan sosiaaliseen kuntoutukseen työikäisten palveluissa. Nieminen (2018, 12) pitää huomionarvoisena sitä, että lakiin kirjatussa määritelmässä aikuisten työllistymistä ei ole erikseen mainittu sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena, mutta nuorten sosiaaliseen kuntoutukseen liittyen esimerkiksi työ- ja työkokeilupaikkoihin sijoittumisen tukeminen on kirjattu omaksi kohdakseen. Kyseisen rajanvedon taustalla voi vaikuttaa ajatus siitä, ettei sosiaalisen kuntoutuksen aikuisasiakkaiden työllistymiseen pyrkiminen ole tavoiteltavaa heidän sosiaalisen toiminatakykynsä ja

työllistymismahdollisuuksien ollessa niin huonot. Koska nuorilla on edessään pitkä työura tai vaihtoehtoisesti pitkä tulonsiirroista ja sosiaalihuollosta riippuvainen ajanjakso, koetaan nuorten sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisen olevan todennäköisesti siksi aikuisiin verrattuna järkevämpi investointikohde. Työllistymisen mahdollisuus olisi kuitenkin tärkeää pitää mielessä myös aikuisten kohdalla, sillä ansiotyöhön kiinnittyminen on tärkeä tekijä syrjäytymisen ehkäisyssä ja osallisuuden lisäämisessä. (Nieminen 2018, 12.)

Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaalla on yleensä esimerkiksi työllistymisen esteiden, pitkäaikaistyöttömyyden ja toimeentulon hankintaan liittyvien vaikeuksien kaltaisia kasautuneita haasteita. Esimerkki tyyppillisestä sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaasta voi olla vaikkapa pitkäaikaistyötön, jolla toimeentulohaasteiden ja työttömyyden lisäksi on tarvetta mielenterveys- ja päihdepalveluille. Usein sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaalla onkin tarvetta monelle yhtäaikaiselle tukitoimelle, ja tällaisia yhtäaikaisia tai peräkkäisiä palveluja ja etuuksia käyttäviä asiakkaita kutsutaan monipalveluasiakkaiksi. (Määttä 2018, 27.)

Asiakkaat, jotka hyvin kulminoituneiden ongelmiansa takia tarvitsevat moninaisia palveluita, käyttävät arviolta 80-90 % kaikista hyvinvointipalveluihin käytetyistä resursseista. Monipalveluasiakkaiden erilliset tai peräkkäiset palvelut eivät tosin näyttäytyä tunnistettavina kokonaisuuksina, joten tällaiset paljon palveluita käyttävät asiakkaat eivät välttämättä esiinny niin suoraviivaisesti käytettyjen resurssien kautta. Palvelutarpeen arvion myötä sosiaalityöntekijät ovat avainasemassa päättämässä sosiaalisen kuntoutuksen tarpeellisuudesta, mutta se voidaan paikantaa myös muissa peruspalveluissa, joissa monipalveluasiakas asioi ennen kuntoutusta. (Määttä 2018, 27.)

Osana SOSKU-hanketta ja Diakonia-ammattikorkeakoulun vastuulla olleen koulutuksen myötä Seinäjoen sosiaalisen kuntoutuksen työntekijät loivat heidän asiakkaitaan koskevan tuki- ja palvelujärjestelmän verkostokartan (kuvio 1). Verkostokartan keskiössä on sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaan keskeisimmät tuen tarjoajat ja yhteistyötahot, ja näiden ympärille on jäsenelty satunnaisemmin tavattavat toimijat. Uloimmaiseksi on merkitty harvoin tavattavat yhteistyötahot, joilla kuitenkin on roolinsa asiakkaan tukirakenteessa. Vaikka verkosto kuvaa nimenaan Seinäjoen tuki- ja palvelujärjestelmää paikallisine toimijoineen, voi kuvauksesta tehdä yleistyksen, että paikasta riippumatta sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaan elämään liittyviä tahoja voi on todella suuri määrä. (Määttä 2018, 28-29.)

Kuvio 1: Seinäjoen SOSKU-hankkeen verkostokartta

Monipalveluasiakkaiden ongelmien kumuloitumisen myötä heille voi olla hankalaa nimetä taroituksenmukaista tahoja. Yleisestikin sosiaalialalla on riskinä, että eri toimijat ovat tietämättömiä muiden tahojen mahdollisista toimista ja pyrkimyksistä ja he päätyvät tekemään vain omaan toimenkuvaansa sisältyvän suoritteen. Moninaisten palvelutarpeiden vuoksi sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaille voisikin olla aiheellista hahmottaa ja nimetä tietyt vastuutahot, jotka osaamisensa ja verkostoroolinsa myötä pystyisivät tehokkaasti kommunikoimaan organisaatioiden välillä ja kohdentamaan resurssit tarkoituksenmukaisesti. Tällaisilla vastuutahoilla tulisi olla esimerkiksi viranomaisroolin myötä olennaista päätös- tai tukivaltaa sosiaalisen kuntoutuksen asiakasryhmän suhteen, jolloin heillä olisi parempi mahdollisuus toimia linkkinä eri hallinnonalojen sisällä. (Määttä 2018, 27-34.)

4.4 Sosiaalisen kuntoutuksen työmenetelmiä

Nieminen (2018, 23) huomauttaa, että vaikka sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvä moniäänisyys ja moninaisuus voi olla ongelma, se kuitenkin tarjoaa samalla mahdollisuuden lisätä kuntoutuksen toteutustapoja. Sosiaalialan ammattilaisten tarjoamaan tehostettuun tukeen ja ohjaukseen sekä pitkäjänteiseen yksilövalmennukseen voi kuulua sosiaalityön, sosiaaliohjauksen ja neuvonta- ja ohjauspalveluiden lisäksi kotiin vietäviä ja jalkautuvia palveluja. Ryhmätöinnin kautta pyritään avartamaan elämänpiiriä ja sosiaalisia vuorovaikutussuhteita esimerkiksi luovia, taidelähtöisiä ja luontolähtöisiä menetelmiä soveltaen. Työllistymistä tukevia ja työelämävalmiuksia parantavina palveluina voidaan puolestaan hyödyntää kuntouttavaa

työtoimintaa, työkokeiluja, työpajatoimintaa ja työhönvalmennusta. Myös muun muassa ver-
taistuki- ja tukihenkilötoiminta sekä vapaaehtoistoiminta kuuluvat yleisimpiin sosiaalisessa
kuntoutuksessa käytettäviin työmenetelmiin. (Kuntoutussäätiö 2017.)

Niemisen (2018, 19) mukaan sosiaalisen kuntoutuksen toimintoja voisi olla otollista siirtää yhä
enemmän sosiaalisen elämän keskeisiin tiloihin ja paikkoihin sosiaalitoimen tilojen marginaa-
lin sijasta. Ydintoimijoiden lisäksi voitaisiin mahdollisia yhteistyösuhteita etsiä enemmän mui-
den toimijoiden ja toimialojen, kuten teatterien, urheiluseurojen, kirjastojen ja ostoskeskuk-
sien, suunnasta. Sosiaalisen kuntoutumisen voidaan nähdä toteutuvan todennäköisesti parhai-
ten ihmisten muutenkin arjessa käyttämissä tiloissa ja toiminnoissa, joten tuntuisi loogiselta,
että näitä paikkoja hyödynnettäisiin kuntoutuksessa ainakin osittain. Tällainen eri tilojen ja
toimintojen yhtyminen tarkoittaa osallisuuden tilaa, jonka hyödyntäminen on perusteltua
myös tilanteissa, joissa sosiaalisen kuntoutuksen asiakasmäärän suuren koon vuoksi ei pystytä
tarjoamaan yksilöllisiä palveluita tai kun halutaan muovata yhteiskunnallisia rakenteita. (Nie-
minen 2018, 19-23.)

4.5 Sosiaalisen kuntoutuksen suhde kuntouttavaan työtoimintaan

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) määrittelee sen 1 luvun 2§:ssä kuntouttavan
työtoiminnan olevan palvelu, jonka ”tarkoituksena on parantaa henkilön elämänhallintaa
sekä luoda edellytyksiä työllistymiselle ja jossa ei synny virkasuhdetta eikä työsuhdetta henki-
lön ja toimintaa järjestävän tai toteuttavan tahon välille”. THL:n vuonna 2016 toteuttaman
sosiaalihuoltolakiin ja sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvän kuntakyselyn tuloksista ilmeni,
että moni koki sosiaalisen kuntoutuksen suhteen kuntouttavaan työtoimintaan epäselvänä.
Vaikka osalle näiden välinen ero olikin selkeä, toisten vastauksissa niissä ei nähty olevan juu-
rikaan eroa keskenään. (Puromäki ym. 2016, 24.)

THL (2020) kuitenkin huomauttaa, että vaikka sosiaalisella kuntoutuksella ja kuntouttavalla
työtoiminnalla on yhteisiä elementtejä, täytyy sosiaalisen kuntoutuksen olla saatavilla omana
tosiasiallisena palvelunaan lainsäädäntöön vedoten. Myös Raivio ym. (2018, 21) toteavat,
ettei sosiaalinen kuntoutus voi toimia synonyymina kuntouttavalle työtoiminnalle. Jo itses-
sään viimesijaisena palveluna toimivaa kuntouttavaa työtoimintaa tulisi kehittää kohtaamaan
alhaisemman toimintakyvyn omaavien henkilöiden tarpeet paremmin, eikä sosiaalisen kuntou-
tuksen ole tarkoituksenmukaista toimia kuntouttavan työtoiminnan esi- tai alaportaan. Pa-
himmassa tapauksessa kuntouttavalle työtoiminnalle luodut alaiset, alemman portaan palve-
lut erkaannuttavat entisestään työttömiä henkilöitä ja työllistymistä tukevia palveluita ja
avoimia työmarkkinoita toisistaan. (Raivio ym. 2018, 21-22.)

4.6 SOSKU-hanke

THL:n koordinoiman ja vuosina 2015-2018 toteutetun sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallisen kehittämishankkeen (SOSKU) päämääränä oli sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvän ymmärryksen ja valtakunnallisen toimeenpanon selkeyttäminen ja yhtenäistäminen. Hankkeen konkreettisiksi tavoitteiksi oli asetettu asiakkaiden sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen sekä työelämän ulkopuolelle jääneiden ja työllistymiseen nähden heikoimmassa asemassa olevien työ- ja toimintakyvyn kehittäminen. Hankkeen osatoteuttajina toimivat Diakonia-ammattikorkeakoulun, Metropolia-ammattikorkeakoulun ja Kuntoutussäätiön lisäksi useampi kaupunki ja kunta, ja Kanta-Hämeen alueelta osallistujana oli Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä. (Raivio ym. 2018, 9.)

Sosiaalinen kuntoutus näyttäytyi hankkeessa voimavaraistavana, kasvua tukevana toimintana, jossa keskeistä on osallisuuden lisääntyminen asiakkaiden sosiaalisten taitojen sekä arki- ja yhteisötaitojen vahvistamisen kautta. Hanke tuotti uusia ja asiakaslähtöisyyteen perustuvia sosiaalisen kuntoutuksen hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja, joiden kehittämisessä oli vahvasti mukana monialaisten verkostojen lisäksi itse asiakkaat. (Raivio ym. 2018, 5.) Hankkeen aikana tehdyssä kunta- ja seututason kehittämistyössä näyttäytyikin läpileikkaavana periaatteena yhteiskehittämisen työote, jossa palveluihin ja toimintoihin liittyvässä suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa on vahvasti vaikuttamassa itse palvelun käyttäjät. Yhteiskehittämisen keskiössä on ajatus asiakkaan ja ammattilaisen tasavertaisesta kohtaamisesta, joka mahdollistaa merkityksellisen, ammatillista tietämystä ja kokemustietoa yhteen tuovan vuorovaikutuksen. (Raivio ym. 2018, 26.)

Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymässä (FSHKY) osahankkeen kohderyhmänä toimivat useampaa yhtäaikaista sosiaali- ja terveydenhuollon palvelua tarvitsevat kuntalaiset, joita ovat esimerkiksi elämänhallintaan liittyvän kuntoutuksen tarpeessa olevat mielenterveys- ja päihdepalvelujen käyttäjät. Sosiaalista kuntoutusta toteutettiin osahankkeessa asiakkaiden toiveiden mukaan ja matalan kynnyksen periaatteella, joka näyttäytyi asiakkaiden toimintaympäristöihin jalkautumisena sekä muiden palvelujen piiriin ohjaamisena ja niiden käyttämiseen rohkaisemisena. (Raivio ym. 2018, 14.) Esimerkiksi toimeentulo ja asuminen sekä sopivien palveluiden löytäminen ja niihin pääsy liittyivät vahvasti asiakkaiden avun tarpeeseen, ja osahankkeessa sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena olikin asiakkaiden itsenäisemmän elämän ja autonomian lisääminen. Sosiaalista kuntoutusta toteutettiin osahankkeessa asiakkaiden toiveiden mukaan ja matalan kynnyksen periaatteella, joka näyttäytyi asiakkaiden toimintaympäristöihin jalkautumisena sekä muiden palvelujen piiriin ohjaamisena ja niiden käyttämiseen rohkaisemisena. (Raivio ym. 2018, 46.)

SOSKUn loppuraportissa nostettiin FSHKY:n osahankkeen kohdalla konkreettisiksi esimerkeiksi juuri jalkautuvaan työotteeseen perustuvat Eka kerta -palvelu sekä Saksankujan

aamupalaryhmä. Eka kerta -palvelulla tavoitettiin ”asiakkaan luokse menemällä” normaali-palvelujen ulkopuolelle pudonneita henkilöitä, joille avattiin sosiaalista kuntoutusta ja muita palvelumahdollisuuksia ja tarjottiin mahdollisuutta liittyä toimintaan mukaan. Saksankujan aamupalaryhmä toimi puolestaan Heikankehän alueella asuville kohtaamispaikkana, jossa aamupalan ja yhteisöllisyyden lisäksi hanketyöntekijät tarjosivat neuvontaa ja ohjausta arkeen liittyvissä asioissa. Hankkeen loppuraportissa mainitaan, että näistä jälkimmäinen oli juurtumassa aikuissosiaalityön vastuulle hankkeen loputtua. (Raivio ym. 2018, 18-19.)

5 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön aihe valikoitui yhteistyökumppanin toiveesta tutkia sosiaalista kuntoutusta. Alun perin Hämeenlinnan sivuille oli nostettu aikuissosiaalityöhön liittyen useampi aihe, jonka tutkimiselle opinnäytetyön muodossa olisi tilausta. Yhtenä aiheena oli nimenomaan sosiaalinen kuntoutus, jonka tarkemmaksi rajaukseksi oli ehdotettu esimerkiksi asiakkaiden kokemusten tutkimista. Myöhemmin aikuissosiaalityön palvelupäällikön kanssa tutkimusaihetta yhdessä miettiessä tuli ilmi, että olisi tarpeellista tutkia myös työntekijöiden näkemyksiä kyseisen palvelun tarjoamisesta koko Kanta-Hämeen hyvinvointialueella. Opinnäytetyötä lähdettiinkin työstämään tämän idean pohjalta, sillä tutkimuksen ajateltiin tukevan Kanta-Hämeen hyvinvointialueen tavoitetta yhtenäistää sosiaaliseen kuntoutukseen liittyviä käytäntöjä tulevaisuudessa.

5.1 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esille sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalisen kuntoutuksen nykytilanteesta Kanta-Hämeen hyvinvointialueella ja mahdollisesti löytää kehittämisideoita sosiaalisen kuntoutuksen roolin jäsentämistä varten. Tavoitteena oli, että Kanta-Hämeen hyvinvointialue voisi tulevaisuudessa hyödyntää tuotettua tietoa sosiaalisen kuntoutuksen käytäntöjen yhtenäistämiseksi ja kehittämiseksi.

Tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. Minkälaisena sosiaalisen kuntoutuksen rooli näyttäytyy tällä hetkellä sosiaalityöntekijöille?
2. Mitä sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistarpeita sosiaalityöntekijät tunnistavat?

5.2 Tutkimusmenetelmänä sähköinen kysely

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 137) pitävät tutkimusta suunnittelevalla hyvänä ohjeistuksena sitä, että menetelmällisiä valintoja tehdessään tutkija pohtisi millaisin keinoin hän saisi selvyyttä käsiteltäviin tutkimuskysymyksiin ja millaisen lähestymistavan pätevyyydestä

hän tuntisi itsensä kaikkein vakuuttuneimmaksi. Puusa ja Juuti (2020a, 75.) myös huomauttavat, että tutkimuksen lähestymistapa ei ole itseisarvo tai tavoite sinällään, vaan laadullisen ja menetelmällisen otteen keskinäisessä työnjaossa on kysymys siitä, millaisiin ongelmiin ne parhaiten antavat ratkaisun.

Laadullinen ja määrällinen tutkimusote eivät ole aina toistensa vastakohtia ja niitä on käytännössä hankala erottaa toisistaan tarkasti. Lähestymistapoja voi käyttää myös toisiaan täydentävästi ja rinnakkain monimenetelmäisyyttä hyödyntäen. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 126.) Tutkimusotteen lähestymistavan voi kuitenkin tunnistaa tarkastelemalla tutkimuksen tavoitetta sekä tutkimusotteen aineistoa. Karkeasti voi rajata, että numeeriseen muotoon saattettu aineisto kertoo määrällisestä tutkimuksesta, kun taas laadulliseen tutkimukseen kuuluu pääosin erilaisiksi teksteiksi syntyneet aineistot. Myös tavoitteet ovat laadullisessa tutkimuksessa usein kuvailevia, kun taas määrällisen tutkimuksen tavoitteet näyttävät usein testattavina hypoteeseina. (Puusa & Juuti 2020a, 75.)

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valikoitui laadullinen tutkimusote, jonka Puusa ja Juuti (2020a, 76) huomauttavat soveltuvan usein parhaiten tajuntaan, ihmisten vuorovaikutukseen ja sitä jäsentävään kieleen liittyvien ilmiöiden tutkimiselle. Tässä tutkimuksessa olikin tarkoitus saada nimenomaan työntekijöiden kokemuksen kautta ymmärrys ilmiön, eli sosiaalisen kuntoutuksen, tilasta. Todellisuutta ja sitä kautta saatavan tiedon subjektiivista luonnetta korostavalle laadulliselle tutkimusotteelle on keskeistä, että tutkimuksen kohderyhmän kokemusten avulla kohteena olevasta ilmiöstä saisi teoreettisesti mielekkään tulkinnan. Aina laadullinen tutkimus ei ole myöskään pelkästään ymmärtämiseen pyrkivää, vaan tavoitteena voi toimia myös esimerkiksi uuden tiedon hankinta, ilmiön kuvaaminen ja kyseenalaistaminen. (Puusa & Juuti 2020a, 76-77.)

Itse aineistokeruumenetelmää valitessa pohdittiin vaihtoehtoja haastattelun ja sähköisen kyselyn välillä, ja näistä päädyttiin jälkimmäiseen. Valintaa puolsi menetelmän tehokkuus, sillä kyselymenetelmän avulla tutkija voi säästää aineistonkeruuseen ja sen analysointiin käytettävää aikaa ja vaivannäköä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195). Aineistonkeruumenetelmää valitessa mietittiin myös tutkimuksen kohderyhmää: kyselylomakkeen voisi täyttää silloin, kun työntekijä kokisi siihen olevan sopiva ja kiireetön hetki.

Myös Valli ja Perkkilä (2018, 118) puoltavat sähköisen kyselyn vaivattomuutta, sillä valmiiksi sähköisessä muodossa oleva aineisto ei vaadi erikseen syöttämistä tai litteroimista. Aineisto on myös jo valmiiksi siinä muodossa, kuin vastaaja on siihen itse vastannut. Tutkijan työvaiheiden vähentymisen lisäksi sähköisen kyselyn etuina voi nähdä esimerkiksi mahdollisuuden lomakkeen visuaalisuuden panostamiseen, taloudellisuuden sekä nopeuden niin kyselyä eteenpäin toimitettaessa kuin vastausta palauttaessa. Aineiston voidaan nähdä olevan myös entistä luotettavampaa, kun aineiston syöttö- tai litterointivaiheessa syntyneet lyöntivirheet tai muut

pienet sekaannukset jäävät kokonaan pois. (Valli & Perkkilä 2018, 117-118.)

Toki kysely sisältää aineistonkeruumenetelmänä myös heikkouksia, sillä tutkija ei voi tietää miten huolellisesti vastaaja on pyrkinyt vastaamaan kyselyn eri kohtiin. Etenkin suljettujen kysymysten kohdalla saattaa tulla väärinymmärryksiä, jos vastausvaihtoehdot eivät ole olleet onnistuneita vastaajien näkökulmasta. Kyselytutkimusta saatetaan pitää myös pinnallisena ja teoreettisesti vaatimattomana verrattuna joihinkin muihin tutkimusmenetelmiin. Suurimpana haittana voidaan nähdä kuitenkin mahdollinen kato eli vastaamattomuus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.)

5.3 Aineiston keruu

Kysely luotiin Microsoft Forms -alustalla, ja kyselylomakkeen runko muodostui yhdeksästä avoimesta kysymyksestä (liite 2). Kyselyn rakennetta suunniteltaessa mietittiin mahdollisuutta käyttää laadullista ja määrällistä lähestymistapaa toisiaan täydentävästi, sillä parin suljetun kysymyksen käyttö olisi varmasti luonut kyselystä hieman kevyemmän vastattavamman. Suljetuilla kysymyksillä ei kuitenkaan olisi nähty saatavan tutkimuskysymyksiin nähden tarpeellista tietoa, joten siksi kysely koostui pelkästään avoimista kysymyksistä. Ennen kyselyn lähettämistä palvelupäälliköltä ja johtavalta sosiaalityöntekijältä kysyttiin mielipidettä valikoiduista kysymyksistä, jotka olivat heistä toimivia. Kyselylomakkeen rakennetta suunniteltaessa yritettiin pitää mielessä myös esimerkiksi Vallin (2018, 95) huomio siitä, että liian pitkältä vaikuttava lomake saa helposti vastaajan menettämään mielenkiinnon sen täyttämistä kohtaan. Lomakkeen maksimipituutta miettiessä kannattaa pitää mielessä myös kyselyn kohderyhmä, sillä vastaamisinnostuksen vaikutus kyselyn aihealue ja sen merkitys vastaajalle. (Valli 2018, 95.)

Kyselylinkin mukaan laitettiin saateviesti (liite 1), jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteesta sekä siihen osallistumisen lähtökohdista, eli vapaaehtoisuudesta ja anonyymiteetin säilymisestä. Saateviestissä pyrittiin tuomaan myös kyselyyn vastaamisen kannattavuutta esille huomauttamalla, että tutkimukseen osallistuminen tarjoaa mahdollisuuden tuoda esille sosiaaliseen kuntoutukseen liittyviä huomioita, joilla voi puolestaan olla vaikutusta sosiaalisen kuntoutuksen muotoutumiseen tulevaisuudessa Kanta-Hämeen hyvinvointialueella.

Aikuissosiaalityön palvelupäällikkö jakoi maaliskuun lopussa kyselylinkin saateviesteineen vastaaville sosiaalityöntekijöille, jotka jakoivat sen eteenpäin muille sosiaalityöntekijöille. Alun perin aineistonkeruun oltiin suunniteltu kestävän kaksi viikkoa, mutta kyseisen ajan päätyttyä vastausmäärä oli niin matala, että aineistonkeruuta päätettiin jatkaa vielä viikolla. Toisen ja kolmannen viikon kohdalla lähetettiin myös muistutukset kyselyn aukiolosta kaikille niille työntekijöille, joiden yhteystiedot löytyivät kuntien nettisivuilta.

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen eri kuntien aikuissosiaalityössä työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä oli tutkimuksen ajankohtana 14, ja vastauksia saatiin yhteensä viisi kappaletta. Vastausmäärä jäi toivottua alhaisemmaksi, vaikka tiedossa olikin ollut aineistonkeruumenetelmän mahdollisena heikkoutena näyttäytyvä vastaamattomuus. Varavaihtoehtona oltiin suunniteltu hankkivan lisäaineistoa haastatteluiden avulla, mutta aikataulullisista syistä tutkimus päätettiin kuitenkin toteuttaa pelkällä kyselyn kautta saadulla aineistolla. Kyselyyn vastaamattomien työntekijöiden kutsuminen haastatteluun olisi ollut myös hankalaa, sillä silloin kyselyyn vastaamisen anonyymiyys suhteessa toimeksiantajaan olisi saattanut kärsiä. Koska tutkimuksen tavoitteena ei ollut saada määrällisiä mittaustuloksia, koettiin vastausten määrän olevan riittävä työntekijöiden äänen esiintuomiselle ja tutkimuskysymyksiin liittyvien vastausten saamiseksi.

5.4 Aineiston analysointi

Aineiston analyysimenetelmäksi valikoitui sisällönanalyysi, jonka Puusa (2020, 148) huomauttaa kuuluvan laadullisen aineiston tarkastelun yleisimpiin metodeihin. Vahvasti tulkintaan ja päättelyyn perustuvan analyysin avulla pyritään siis järjestämään hajanainen aineisto tiiviiksi ja selkeäksi muodoksi ilman, että aineiston keskeinen tietoaaines katoaa. Sisällönanalyysi ei ole niinkään vaiheittain etenevä ja yksittäinen menetelmä vaan väljä metodinen viitekehys, jonka avulla aineistoa pystyy tarkastelemaan monipuolisesti esimerkiksi aineistolähtöisesti, teoriasidonnaisesti ja teorialähtöisesti. Kyseisessä jaottelussa erilaisten lähestymistapojen erot pohjautuvat siihen, miten merkittävä rooli teorialla on aineistoa analysoidessa. (Puusa 2020, 148-151.) Tutkimuksen analyysitavaksi valikoitui teoriasidonnainen eli abduktiivinen lähestymistapa, jossa Puusan (2020, 151) mukaan sekä aineistolähteisyys että teoreettinen viitekehys vaikuttavat tutkijan ajatteluprosessiin.

Sisällönanalyysin toteutus näyttäytyy useiden vaiheiden, kuten analyysiyksikön valinnan, aineistoon liittyvän tutustumisen, pelkistämisen ja kategorisoimisen sekä teemoittelun ja tulkinnan, kautta. (Puusa 2020, 148-149.) Analysointiprosessi aloitettiinkin lukemalla kyselyyn saadut vastaukset useaan kertaan läpi, minkä jälkeen lähdettiin tarkastelemaan aineistoa yksityiskohtaisemmin. Käytännössä aineistoa lähdettiin pilkkomaan osiin koodaamalla, eli yhtenäisiä ilmaisuja ja samaa tarkoittavia sanoja merkittiin tietyillä väreillä. Tämän jälkeen siirryttiin havaintojen teemoitteluun eli luokitteluun. Puusan (2020, 150.) mukaan tällöin keskitytään tarkastelemaan piirteitä, jotka tulevat ilmi esimerkiksi useamman haastateltavan vastauksessa, ja näin eri luokista pyritään havainnoimaan samankaltaisuuksia tai säännönmukaisuuksia. Luokat (taulukko 1) muodostuivat vastauksista nousseiden ajatusten kautta, mutta luokittelussa hyödynnettiin myös teoriapohjasta nousseita aihealueita.

Esimerkki alkuperäisilmaisusta	Alaluokka	Yläluokka
<p>”Samat tahot kuin nytkin; as + sossu + paikka + mahd. työllisyyspuoli ja terveyspuoli”</p> <p>”Yleensä näillä henkilöillä on vaikeuksia lähteä kotoa pois, sos. tilanteet ovat haastavia, on mielenterveys- ja /tai päihdeongelmaa jne.”</p> <p>”Sosiaalisen kuntoutuksen paikat ovat samat kuin kuntouttavassa työtoiminnassa (samat ryhmätoiminnot ja palveluntuottajat).”</p>	<p>Sosiaalisen kuntoutuksen ydin toimijat</p> <p>Sosiaalisen kuntoutuksen kohde-ryhmä</p> <p>Sosiaalisen kuntoutuksen muodot</p>	<p>Sosiaalisen kuntoutuksen nykytilanne</p>
<p>”Asiakkaat lähtevät mukaan aktiiviseen tekemiseen, kyseessä henkilöitä, jotka vaarassa eristäytyä kotiinsa ja jättäytyä ulkopuolisiksi, kuntoutuksen paikoissa voi tavata muita ihmisiä, rohkaistua, solmia sosiaalisia kontakteja ym.”</p> <p>”Osallisuus lisääntyisi jo sillä, että juuri heitä varten räätälöitäisiin jotain omaa ja kiinnostavaa; asiakkaat voisivat itse osallistua ryhmän toiminnan suunnitteluun.”</p>	<p>Sosiaalinen vuorovaikutus</p> <p>Osallisuus</p>	<p>Sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden edistäminen</p>
<p>”Tarjontaa lisättävä, eri palvelun tarjoajia, vaikka omat paikat ja ryhmät kuin kunt. työtoiminnassa. Nyt ovat samoja”</p>	<p>Kehittämistarpeet</p>	<p>Palvelun kehittäminen</p>

Taulukko 1: Aineiston luokittelu

Aineistosta syntyi kolme yläluokkaa: sosiaalisen kuntoutuksen nykytilanne, sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden edistäminen sekä palvelun kehittäminen. Tutkimustuloksia avatessa

palvelun ydintoimijoita ja kohderyhmää koskevat alaluokat yhdistettiin yhteiseksi alaotsikoksi, ja myös sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden alaluokkia käsiteltiin yhteisesti niitä koskevan otsikon alla.

6 Tutkimustulokset

Seuraavaksi avataan kyselyaineistosta saatuja tutkimustuloksia. Vastauksista nostetaan myös suoria sitaatteja työntekijöiden äänen esiintuomiseksi sekä tulosten tulkinnan avoimuuden lisäämiseksi.

6.1 Sosiaalisen kuntoutuksen nykytilanne

Sosiaalinen kuntoutus koetaan aineiston perusteella selkeästi yleiskvaltaan vielä vakiintumattomana ja marginaalisena palveluna, jota hyödynnetään tällä hetkellä liian vähän. Jokainen vastaaja kokee palvelun roolin olevan liian pieni tämänhetkisessä palvelujärjestelmässä, ja yhdessä vastauksessa sosiaaliseen kuntoutukseen mainitaan liittyvän myös liikaa sattumanvaraisuutta.

Vielä vakiintumaton, liian tuntematon, liian vähällä käytöllä.

6.1.1 Sosiaalisen kuntoutuksen ydintoimijat ja kohderyhmä

Sosiaalisen kuntoutuksen ydintoimijoista nähdään päävastuun olevan aikuissosiaalityöllä sekä itse ryhmätoimintaa järjestävillä paikoilla, mutta sosiaali- ja terveystalouksista mainitaan otollisiksi osallistujatahoiksi myös muun muassa lapsi- ja perhepalvelut, kotouttamistyö sekä mielenterveyspalvelut. Yhdessä vastauksessa huomautetaan, että prosessiin kannattaisi osallistua myös mahdolliset terveydenhuollon kontaktit, tukihenkilöt ja NUOTTI-valmennuksen kaltaisten palveluiden yhteyshenkilöt.

Sosiaalisen kuntoutuksen nähdään palvelevan etenkin sellaisia asiakkaita, joille sosiaaliset tilanteet ovat hankalia ja kotoa lähteminen tuntuu haastavalta. Useammassa vastauksessa nostetaan esille myös päihde- ja/tai mielenterveysongelmista kärsivät asiakkaat. Sosiaalisella kuntoutuksella koetaan pyrittävän saamaan asiakas yleisesti sosiaalisten kontaktien piiriin, mutta yhden vastauksen mukaan myös joissain tilanteissa ikään kuin ”ammattilaisen silmien alle”. Palveluun osallistuvilla nähdään olevan tarve päästä mukaan aktiiviseen ja osallistuvaan toimintaan, ja joissain tilanteissa sosiaalisen kuntoutuksen koetaan toimivan ”pehmeänä laskuna” kuntouttavaan työtoimintaan siirtymisessä. Parissa vastauksessa huomioidaan myös mitkä etuudet, kuten kuntoutustuki ja sairauspäiväraha, linkittyvät usein sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaaseen.

Tällä hetkellä sosiaaliseen kuntoutukseen osallistuu henkilöitä, jotka ovat kuntoutustuella, kuntoutusrahalla, sairauspäivärahalla (jollain määräaikaisella statuksella eivätkä ole työttömiä työnhakijoita) ja kaipaavat toimintaa arkeensa. Yleensä näillä henkilöillä on vaikeuksia lähteä kotoa pois, sos. tilanteet ovat haastavia, on mielenterveys- ja /tai päihdeongelmaa jne. Sos. kuntoutuksella yritetään parantaa asiakkaan elämäntilannetta ja toimintakykyä.

6.1.2 Sosiaalisen kuntoutuksen muodot

Tällä hetkellä tarjottavista sosiaalisen kuntoutuksen muodoista nostetaan kahdessa vastauksessa selkeästi esille, että sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa järjestävät paikat ovat kyseisten vastaajien työskentelyalueella täysin samat kuin kuntouttavassa työtoiminnassa. Hyvinvointialueen omien ryhmien sekä eri palveluntuottajien, yhdistysten ja säätiöiden ryhmä- ja pajatoiminnot palvelevat siis sekä kuntouttavan työtoiminnan että sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaita. Yhdessä vastauksessa sosiaalisen kuntoutuksen todetaan räätälöitävän asiakkaan mielenkiintojen ja esimerkiksi liikkumismahdollisuuksien mukaan, mutta samassa yhteydessä kerrotaan myös, että omalla työskentelyalueella toimii vain yksi ryhmä tietylle asiakasryhmälle rajattuna. Myös eräs toinen vastaaja nostaa esille juuri ryhmätoimintojen puutteellisuuden.

Aikuissosiaalityö tarjoaa yhtä ryhmää --- kanssa yhteistyössä, mutta se ei riitä.

Rajanveto kuntouttavaan työtoimintaan kytkeytyy vastaajista selvästi yleisestikin sosiaalisen kuntoutuksen teemaan. Osassa vastauksista nostetaan esille lain tuoma rajanveto siitä, kuinka kuntouttavaan työtoimintaan voi osallistua vain työtön työnhakija, jolla on työnhaku voimassa. Sosiaalisen kuntoutuksen kohdalla sosiaalihuoltolaki ei puolestaan rajaa palvelua millenkään tietylle asiakasryhmälle. Toisaalta kuitenkin parissa vastauksessa huomioidaan etuuksiin liittyen, että pysyvästi eläkkeellä oleva henkilö ei voi osallistua sosiaaliseen kuntoutukseen, ja tämä nähdään ehkä joissain tilanteissa hieman haitallisenakin asiana.

Rajana on eläke, joka rajaa voiko olla kuntouttavassa, eli jos ei ole, menee sos. kuntoutuksen puolelle. Välillä tämä ristiriitaista, "ajetaan kuntouttavaan", taoudelliseen etuun liittyen, kun voisi kuulua enemmänkin sos kunt. puolelle.

Sosiaalinen kuntoutus nähdään selvästi kuntouttavaa työtoimintaa ”pehmeämpänä” vaihtoehtona. Yhdessä vastauksessa sosiaalinen kuntoutus näyttäytyy kuntouttavan työtoiminnan esiasteena, jossa asiakas pystyy kuntoutumaan ja käsittelemään mahdollisia mielenterveyden haasteita ja traumaattisia kokemuksia ennen kuntouttavaan työtoimintaan siirtymistä. Toisen vastaajan mukaan kuntouttava työtoiminta voidaan nähdä sosiaalisen kuntoutuksen osa-alueena, josta hyödyt eivät näyttäydä työmarkkinoille siirtymisenä vaan ihmisen lisääntyneen elämänhallinnan ja hyvinvoinnin myötä syntyvinä säästöinä esimerkiksi terveystulouksissa.

Vastauksista nousee selvästi esiin sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan sisältöjen samankaltaisuudet. Eräs työntekijä nostaa esille, että kuntouttavan työtoiminnan

sisältöä ohjaa lakiin kirjattuja vaatimukset, mutta sosiaaliseen kuntoutukseen liittyen tällaisia ohjenuoria ei ole. Samassa yhteydessä kuitenkin huomautetaan, että kuntouttavan työtoiminnan sisältöä voidaan lain asettamien raamien sisällä rakentaa suhteellisen vapaasti, mikä puolestaan antaa tilaa toiminnan soveltumiseksi myös sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaille.

Sanon aina, että ainoa ero on se, että jos sosiaalinen kuntoutus menee mönkään, siitä ei rankaista asiakasta.

6.2 Sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden edistäminen

Sosiaalisen kuntoutuksen avulla lisääntyvä säännöllinen rytmi nähdään oleellisena osana sosiaalisen toimintakyvyn tukemisesta. Säännöllisemmän rytmin lisäksi arjen hallintaan liittyen mainitaan yhdessä vastauksessa myös mahdollisuus tukea asiakasta asioiden hoidossa eri palveluiden kohdalla. Vastauksissa korostuu kohderyhmän alttius ulkopuoliseksi jäämisestä ja eristäytymisestä, jolloin ylipäänsä jo kotoa lähteminen ja muiden ihmisten näkeminen toimivat sosiaalista toimintakykyä vahvistavina tekijöinä. Sosiaalisen kuntoutuksen nähdään myös tarjoavan mahdollisuuden vahvistaa asiakkaan kokemusta siitä, että hän voi vaikuttaa omiin asioihinsa ja kykenee todellisuudessa vaikka mihin. Voimaantumiseen liittyen yhdessä vastauksessa nousee ajatus myös tätä tukevasta pienryhmätoiminnasta.

Pienryhmässä tapahtuva tavoitteellinen sosiaalisten taitojen sekä tunnetaitojen ryhmä voisi vahvistaa asiakkaan omia taitoja ja voimauttaa asiakasta.

Myös osallisuuden kohdalla ”neljän seinän sisältä” lähteminen sekä toimiminen muiden osallistujien ja ohjaajien kanssa nähdään vahvistavana elementtinä. Tärkeimpänä osallisuuden edistäjänä lähes kaikissa vastauksissa näyttäytyy kuitenkin mielekäs tekeminen, jonka suunnitteluun asiakkaat itse voisivat osallistua. Sosiaalisen kuntoutuksen räätälöinti asiakkaiden toiveiden mukaan edistäisi konkreettisen tekemisen kiinnostavuutta, mutta myös nimenomaan antaisi asiakkaille mahdollisuuden osallistua palvelujen kehittämiseen ja näin ollen tukisi kokemusta tasavertaisesta toimijuudesta.

Toivon, että sos. kuntoutuksen paikoissa otetaan asiakkaita mukaan suunnittelemaan päivän sisältöä, joka myös osaltaan lisääsi asiakkaiden osallisuutta.

6.3 Palvelun kehittäminen

Vastaajien näkemykset siitä, kelle sosiaalista kuntoutusta tulisi jatkossa suunnata, ovat suhteellisen samankaltaisia siihen nähden mihin tarpeisiin tälläkin hetkellä palvelulla pyritään työntekijöiden mielestä vastaamaan. Mielenterveys- ja päihdekuntoutujat sekä pitkäaikaisyöttömät nähdään selkeästi palvelusta hyötyvänä kohderyhmänä, ja yleisesti palvelun toivotaan jatkossakin toimivan vaihtoehtona asiakkaille, jotka ovat kykenemättömiä kuntouttavan työtoiminnan kaltaisiin toimintoihin. Kaksi vastaajaa ilmaisee toiveen suunnata sosiaalista kuntoutusta ihan kaikille, ja parissa muussa vastauksessa mainitaan myös toive suunnata

palvelua etenkin niille nuorille, jotka joko ovat jo tippuneet ns. järjestelmän ulkopuolelle tai ovat vasta vaarassa pudota esimerkiksi koulu-uralta.

Kaikille, jotka olisivat sen tarpeessa; ehkä sosiaalityöntekijä voisi arvioida tarpeellisuutta asiakaskohtaisesti. Myös pitkäaikaistyöttömille; kauan pois sosiaalisesta verkostosta kuten työyhteisöstä oleminen haastaa uuden työn aloitusta.

Tämänhetkisiin palvelun tarjoamiin mahdollisuuksiin liittyen ei aineistossa mainita yksilötyöskentelyä, vaan huomiot keskittyivät nimenomaan ryhmätoimintoihin. Tulevaisuutta ajattelen yhdessä vastauksessa kuitenkin nostetaan esille pohdinta siitä, että ehkä sosiaalisessa kuntoutuksessa pitäisi olla enemmän nimenomaan myös jonkinlaista yksilötyöskentelyä asiakkaiden kanssa. Tehokkaimmin sosiaalista kuntoutusta nähtäisiin silti selvästi toteutettavan ryhmätoimintojen kautta, joita pitäisi lisätä ja mukauttaa enemmän asiakkaiden omien voimavarojen, vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden mukaisesti. Yhdessä vastauksessa nostetaan esille mahdollisuus rajata sosiaalisen kuntoutuksen paikat erilleen kuntouttavasta työtoiminnasta, ja toisessa esitetään suora toive selkeämmästä rajanvedosta sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan välillä.

Tarjontaa lisättävä, eri palvelun tarjoajia, vaikka omat paikat ja ryhmät kuin kunt. työtoiminnassa. Nyt ovat samoja.

Mutta mielestäni kuntouttavan työtoiminnan ja sos. kuntoutuksen toiminnan pitäisi erota toisistaan enemmän. Mietin, saavatko asiakkaat oikeasti tarpeeksi tukea sos. kuntoutuksessa ohjaajilta, kun he ohjaavat myös kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita? Sos. kuntoutuksen pitäisi olla "tehostettua tukea" ja tämä ei mielestäni toiminnan näkökulmasta toteudu tällä hetkellä.

7 Johtopäätökset

Ensimmäinen tutkimuskysymys liittyi sosiaalityöntekijöiden näkemykseen tämänhetkisestä sosiaalisen kuntoutuksen roolista. Yleiskvaltaan sosiaalinen kuntoutus nähtiin vastauksissa yksimielisesti liian vakiintumattomana ja järjestäytymättömänä, ja tämä onkin linjassa mm. Lindhin ym. (2018, 10) huomion kanssa siitä, että sosiaalinen kuntoutus näyttäytyy edelleen myös työntekijöille jäsentymättömänä palveluna. Yhdessä vastauksessa sosiaalisen kuntoutuksen rooliin nähtiin liittyvän tällä hetkellä myös liikaa sattumanvaraisuutta, mikä on ristiriidassa sote-uudistukseenkin liittyvän tavoitteen kanssa siitä, että hyvinvointialueen asukkaille tarjottavien palvelujen yhdenvertaisuus tulisi turvata (Sote-uudistus 2023). Toki kysyttäessä vastaajien näkemystä sosiaalisen kuntoutuksen nykyisestä paikasta palvelujärjestelmässä antoi kysymyksen asettelu vastaajalle vapauden tarkastella aihetta niin yleisesti Suomen tasolla kuin myös Kanta-Hämeen hyvinvointialueen palvelutarjonnan kautta.

Sosiaalisen kuntoutuksen rooli sosiaalisen toimintakyvyn lisäämisessä ja osallisuuden tukemisessa näyttäytyi aineiston perusteella lähtevän liikkeelle jo ihan siitä, että palveluun

osallistuminen saisi asiakkaat ylipäänsä poistumaan kotoa ja näkemään muita ihmisiä. Tämä edesauttaa säännöllisemmän rytmin muodostumista ja näin ollen myös lisää asiakkaan kokemusta omasta arjen hallinnasta. Isolan ym. (2017, 5) mukaan yhteisöihin ja vaikuttamisen prosesseihin liittyvässä osallisuuden osa-alueessa korostuu mahdollisuus olla mukana vaikuttamassa itselle tärkeisiin asioihin esimerkiksi juuri ryhmissä, ja myös aineistosta nousi vahvasti esille asiakkaiden mukaanotto ryhmätoimintojen sisällön suunnittelussa. Osallisuuden lisäksi tällainen asiakkaiden toiveiden mukainen räätälöinti lisää myös itsessään palvelun mielekkyyttä.

Määtän (2018, 27) mukaan tyypillinen sosiaalisen kuntoutuksen asiakas voi olla esimerkiksi pitkäaikaistyötön, jolla on sosiaalisen kuntoutuksen lisäksi tarvetta myös mielenterveys- ja päihdepalveluille. Aineistossa toistuiakin kyseisen huomion kaltaisia mainintoja siitä, kuinka sosiaalinen kuntoutus tällä hetkellä palvelee etenkin päihde- ja/tai mielenterveysongelmista kärsiviä asiakkaita. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaan ympärille kytkeytyvistä tahoista nostettiin selvästi eniten esille aikuissosiaalityö sekä ryhmätoimintaa tarjoavat paikat, mutta myös muita sosiaali- ja terveystalouteihin kuuluvia tahoja ja tukitoimia. Tämäkin tukee Määtän (2018, 27) huomiota sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaiden tarpeesta monelle yhtäaikaistulle tukitoimelle.

Aineistossa ei mainittu kertaakaan yksilötyöskentelyä tällä hetkellä tarjottavista sosiaalisen kuntoutuksen muodoista, vaan huomiot keskittyivät pelkästään ryhmätoimintoihin. Kytöksä kuntouttavaan työtoimintaan oli ilmeinen, vaikka sen rooli nähtiin vaihtelevasti sosiaalisen kuntoutuksen jatkumona, yhtenä osa-alueena tai jopa melkein samana palveluna. Useamassa vastauksessa kerrottiin, että samat yhdistykset ja säätiöt tarjoavat samoja ryhmätoimintoja niin kuntouttavan työtoiminnan kuin sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaille. Sosiaalisen kuntoutuksen määrittelyä kuitenkin sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 luvun 17 §:ssä olevan tehostetun tukea, eikä yksi vastaajista usko ohjaajien pystyvän välttämättä tarjoamaan sitä ohjaten samalla kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita.

Toinen tutkimuskysymys koski mahdollisia palveluun liittyvien kehittämistarpeiden tunnistamista. Vastauksista ei noussut esille mitään todella konkreettisia kehitysideoita, vaan ajatukset liittyivät enemmänkin suurempiin linjoihin. Yleisellä tasolla sosiaalityöntekijöiden mielestä sosiaalista kuntoutusta tulisi järjestää enemmän, sen tunnettavuutta lisätä ja sen paikkaa palvelujärjestelmässä selventää. Palvelusta eritoten hyötyvänä kohderyhmänä nähtiin jatkossakin toimivan mielenterveys- ja päihdekuntoutujat sekä pitkäaikaistyöttömät, mutta parista vastauksesta pystyi tulkitsemaan toiveen siitä, että palvelua suunnattaisiin yhä enemmän nuorille ja nuorille aikuisille. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 luvun 17 §:ssä sosiaalisen kuntoutuksen määrittelyä yhteydessä löytyykin vielä erikseen maininta nuorten sosiaalisesta kuntoutuksesta ja siihen kuuluvista osa-alueista.

Vastauksissa ei esiintynyt Niemisen (2018, 19) näkemyksen kaltaisia suoria mainintoja siitä, kuinka konkreettista toimintaa järjestäviä yhteistyökumppaneita tulisi etsiä yhä enemmän urheiluseurojen, teatterien ja kirjastojen kaltaisista toimijoista. Toisaalta aineistosta on selvästi nostettavissa esille yleinen huomio siitä, kuinka vastaajien mielestä erilaisten ryhmätoimintojen määrää pitäisi lisätä ja sisällöltään monipuolistaa. Vaikka sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintojen tämänhetkinen limittyminen kuntouttavan työtoiminnan kanssa ja siitä aiheutuvat mahdolliset epäselvyydet toistuivat aineistossa, oli ainoastaan kahdessa vastauksessa pohdittu tai esitetty toive sosiaalisen kuntoutuksen rajaamisesta selkeämmin erilleen kuntouttavasta työtoiminnasta. Ryhmätoimintaan liittyvien menetelmien lisäksi yhdessä vastauksessa nostettiin esille myös ajatus siitä, että ehkä tulevaisuudessa sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaille tulisi tarjota myös yksilötyöskentelyä.

8 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan etiikkaan liittyy vahvasti hyvä tieteellinen käytäntö, jota käsittelevän tutkimuseettisen ohjeen on laatinut Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) suomalaista tiedeyhteisöä kuunnellen. HTK-ohjeeseen kuuluvien käytäntöjen noudattaminen on edellytys sille, että tieteellinen tutkimus ja sen tulokset voivat olla eettisesti hyväksyttäviä, luotettavia ja uskottavia. Suomessa kaikki tieteenalat noudattavat kyseistä ohjetta, ja sen vaikuttavuus pohjautuu ohjeen noudattamisen vapaaehtoiseen sitoutumiselle ja tutkimuseettisten periaatteiden tunnetuksi tekemisen edistämiseksi (TENK 2012, 1-6.)

HTK-ohjeeseen kirjattuihin keskeisiin lähtökohtiin kuuluu tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen eli rehellisyyden, yleisen huolellisuuden ja tarkkuuden noudattaminen niin tulosten tallentamisen, esittämisen kuin tutkimusten ja niiden tulosten arvioinninkin yhteydessä. Vain tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaiset ja eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus-, ja arviointimenetelmät ovat hyväksyttäviä tutkimusta tehdessä, ja tulosten julkistamisessa huomioidaan tieteellisen tiedon laatuun kuuluvat avoimuus ja vastuullinen tiedeviestintä. Muiden tutkijoiden julkaisuihin asianmukaisesti viittaaminen on puolestaan osoitus siitä, että heidän työllensä annetaan niille kuuluva arvo ja merkitys. (TNK 2012, 6.)

Tieteelliselle tiedolle asetetut vaatimukset tulee täyttyä niin tutkimuksen suunnittelussa, toteutuksessa, raportoinnissa kuin siinä syntyneiden tietoaineistojen tallennuksessakin, ja ennen toteutusvaiheeseen siirtymistä on hankittava tarvittavat tutkimusluvut sekä tehtävä tiettyjen alojen vaatima eettinen ennakoarviointi. Ennen tutkimuksen aloittamista tutkimushankkeessa- tai ryhmässä sovitaan yhteisymmärryksessä mm. kaikkia osapuolia koskevat vastuut ja aineistojen säilyttämisestä koskevat käyttöoikeudelliset kysymykset. Myös merkitykselliset sidonnaisuudet kuten rahoituslähteet tulee ilmoittaa asianosaisille ja raportoida tutkimuksen tulosten julkaisemisen yhteydessä. (TNK 2012, 6.)

Omassa opinnäytetyöprosessissani sitouduinkin toimimaan rehellisesti ja noudattamaan yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta jokaisessa tutkimusvaiheessa. Pyrin valitsemaan tutkimuksen tiedonhankinta-, tutkimus-, ja arviointimenetelmät tarkasti huomioiden niiden sopivuuden omalle työlleni, ja valmiin opinnäytetyön julkaiseminen Theseuksen avoimeen kokoelmaan on osoitus tulosten julkaisemisen avoimuudesta. Kiinnitin erityistä huomiota, että valitsin teoreettisen taustan sopivimpaan ja viimeaikaisimpaan näyttöön perustuen, ja merkitsin lähdeviittaukset oikeaoppisesti. Ennen toteutusvaihetta hankin myös yhteistyökumppanilta tarvittavan tutkimusluvan (liite 3), ja siirryin vasta sen saatua aineistonkeruuseen.

TENK (2019) on julkaissut myös ohjeen koskien ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita ja ihmistieteiden eettistä ennakoarviointia Suomessa. Tutkittavana olevien henkilöiden luottamus liittyen tutkijoihin ja tieteeseen toimii tutkimuksen peruslähtökohtana, ja kyseinen luottamus voi syntyä ja säilyä vain osallistuvien henkilöiden oikeuksia ja arvoa kunnioittaen. Keskeisenä eettisenä periaatteena toimii myös tutkimukseen osallistuminen tietoon perustuvalla suostumuksella, jonka tulee perustua vapaaehtoisuuteen. Tutkittavalla henkilöllä on siis oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta ja hän voi myös peruuttaa suostumuksensa missä vaiheessa tahansa. Tutkittavalla henkilöllä on myös oikeus saada tietoa tutkimuksen sisältöön ja käytännön toteutukseen liittyvistä asioista, kuten tutkimuksen tavoitteesta ja henkilötietojen käsittelystä. (TENK 2019, 8-9.) Näistä suostumukseen liittyvistä oikeuksista huolehdin siten, että kyselylomakkeen yhteydessä lähetin saateviestin, jossa kerroin kaikki osallistumiseen liittyvät oleelliset seikat kuten tutkimukseni tarkoituksen, vastauksien anonyymiyden sekä kuinka kauan tulen säilyttämään saatuja vastauksia.

Tutkijan tarkka kuvailu tutkimuksen toteutuksesta on merkki laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen pyrkimisestä. Tarkkuuden tulee näkyä tutkimuksen kaikissa vaiheissa, jolloin esimerkiksi aineiston tuottamiseen liittyneet olosuhteet, kuten haastatteluiden aikana mahdollisesti ilmenneet häiriötekijät, tulee kertoa totuudenmukaisesti. Samoin laadullisen aineiston analysointiin keskeisesti liittyvästä luokittelujen tekemisestä tulisi avata lukijalle sen syntyminen alkujuurit ja luokittelujen perusteet. Tarkkuuden vaatimus pätee myös tulosten tulkintaan: lukijalle täytyy selvittää tutkijan esittämään päätelmään johtaneet perusteet. Tulosten tulkinnan tarkkuutta tukee se, jos tutkimusselosteisiin nostetaan suoria haastatteluotteita tai muita autenttisia dokumentointeja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232-233.)

Puusa ja Juuti (2020b, 175) kiteyttävät laadullisen tutkimuksen luotettavuuden liittyvän kolmeen toisiinsa kytkeytyvään käsitteeseen. Uskottavuus kertoo siitä, missä määrin lukijat luottavat tutkimuksen aineiston asianmukaiseen keräämiseen, analysoinnin huolellisuuteen ja tuloksien totuudenmukaisuuteen. Vaikka siis tutkimuksen raportti käsittelee lukijalle vierasta aihetta, on ilmiöitä kuvattava niin kokemuksellisesti, että lukija vakuuttuu kuvauksen asianmukaisuudesta. Luotettavuus ilmenee siten, että lukija on vakuuttunut tutkijan ammattitaidosta hänen valitsemiensa lähestymistapojen ja käyttämiensä menetelmien kautta, jolloin

myös tutkimusongelman ratkaisemiseen ja tutkimuksen oikeaoppiseen toteuttamiseen pystyy luottamaan. Eettisyys puolestaan tarkoittaa tutkijan noudattavan eettisiä periaatteita jokaisessa tutkimusvaiheessa, jolloin tutkimuksessa käytetyt menetelmät ja analyysitavat toteuttavat kriteerit siitä, että niitä voisi käyttää minkä tahansa laadukkaasti tehdyn tutkimuksen suuntaviivoina. Tutkimuksesta ei saisi aiheutua myöskään haittaa kohderyhmälle tai muille sidosryhmille. (Puusa & Juuti 2020b, 175.)

Pyrin tekemään opinnäytetyöstäni mahdollisimman luotettavan kiinnittämällä huomiota oikeanlaisten lähestymistapojen ja menetelmien valintaan, ja tarvittaessa hain niiden soveltamiseen apua kysymällä asiasta ohjaavalta opettajalta ja osallistumalla menetelmäpajaan. Pyrin avaamaan kaikki tarpeelliset termit mahdollisimman selkeästi, jotta aiheesta tietämätönkin pystyy vakuuttumaan tutkimuksen luotettavuudesta. Raportoin kaikki työvaiheet totuudenmukaisesti, ja avasin myös mahdolliset virhevalinnat, joita tutkimuksen edetessä havaitsin tehneeni. Nostin tutkimustuloksia avatessani aineistosta suoria sitaatteja havainnollistaakseni tulkinnan tarkkuutta. Kiinnitin myös erityistä huomiota tekstin oikeinkirjoitukseen ja yleiseen selkeyteen, mikä tukee tutkimuksen uskottavuutta.

9 Pohdinta

Opinnäytetyön tekeminen sujui prosessina mielestäni mallikkaasti, ja koen oppineeni niin opinnäytetyön aihepiiristä kuin myös tutkimuksen toteuttamisesta. Pysin hyvin suunnitellussa aikataulussa, ja pääosin olen tyytyväinen tehtyihin menetelmällisiin valintoihin. Olisin kuitenkin näin jälkikäteen ajateltuna ehkä toteuttanut aineistonkeruun kyselyn sijasta mieluummin haastatteluilla, jolloin kohdennettujen haastattelukutsujen avulla olisi voinut varmistua aineiston saamisesta ympäri koko Kanta-Hämeen hyvinvointialuetta. Haastattelut olisivat todennäköisesti tuottaneet myös kyselyyn verrattuna monipuolisempaa laadullista aineistoa. Opinnäytetyön tekeminen on kuitenkin oppimisprosessi, ja siihen kuuluu myös mahdollisen virhevalintojen havainnoiminen.

Kyselyn pieneen vastausmäärään varmasti osaltaan vaikutti sosiaalityöntekijöiden kiire, mikä tosin oli ohjannut nimenomaan aineistonkeruun valintaanikin. Olin ajatellut sähköisen kyselyn palvelevan kohderyhmää, koska näin tutkimukseen osallistumiselle olisi voinut aikatauluttaa itselleen sopivimman ajankohdan. Ehkä kyselyn aihealuetta ja sen merkitystä itselleen ei kuitenkaan koettu niin tärkeänä, että vastaamiselle oltaisiin annettu painoarvoa ymmärrettävästi kiireisen asiakastyön keskellä. Mahdollisen kiireen lisäksi pieneen vastausmäärään saattoi vaikuttaa aineistonkeruun ajankohtaan osuneet pääsiäispyhät, ja automaattisten vastausviestien perusteella osa työntekijöistä oli pitänyt pääsiäisen ympärillä muutakin lomaa. Toisen vastausviikon loppupuolella yksi vastaajista ilmoitti myös kyselylinkin toimimattomuudesta,

joten ennen asian korjaamista kysely saattoi siis olla aineistonkeruun aikana muutaman päivän poissa käytöstä.

Toisaalta myös kohderyhmä itsessäänkin oli suhteellisen pieni. Tutkimusta suunniteltaessa oli ensin ajatuksena jakaa kysely sosiaalityöntekijöiden lisäksi sosiaaliohjaajille, mutta kohderyhmä rajautui lopulta pelkkiin sosiaalityöntekijöihin. Tätä rajausta tuki tieto siitä, että nimenomaan sosiaalityöntekijät ovat avainasemassa päättämässä sosiaalisen kuntoutuksen tarpeellisuudesta palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä, ja näin ollen heillä on varmasti jonkinlainen käsitys mistä sosiaalisesta kuntoutuksesta on kyse. Myös yhteistyökumppanista oli tärkeää, että nimenomaan sosiaalityöntekijät vastaisivat kyselyyn. Jatkoa ajatellen mahdollisiin palvelua kehittäviin toimenpiteisiin voitaisiin kuitenkin ottaa mukaan sosiaalityöntekijöiden lisäksi myös sosiaaliohjaajia ja muita verkostoon kuuluvia toimijoita.

Kyselyn viimeisen kysymyksen ”millaisin menetelmin sosiaalista kuntoutumista voitaisiin mielestäsi edistää tehokkaimmin” kohdalla kysymys olisi kannattanut ehkä muotoilla eri tavalla, sillä yhdellä vastaajalla oli selkeästi tullut sen kohdalla väärinymmärrys. Vastauksessa oltiin tuotu esille miten sosiaalista kuntoutusta yleisesti palveluna tulisi mainostaa enemmän yhtenä sosiaalityön työmuotona, ja vaikka tämäkin huomio toki linkittyy hyvin sosiaalisen kuntoutuksen teemaan, kysymyksellä haettiin kuitenkin ajatuksia palvelun sisältöön liittyen. Eräässä toisessa vastauksessa kyseiseen kysymykseen ei oltu myöskään vastattu ollenkaan. Väärinymmärryksen ja vastaamattomuuden taustalla saattaa kuitenkin vaikuttaa myös esimerkiksi kiireestä johtunut huolimattomuus ja liian pitkäksi koettu lomake, jolloin sen lopussa ei oltu enää jaksettu vastata perusteellisesti pohtien.

Tutkimuksen tavoitteena oli, että Kanta-Hämeen hyvinvointialue voisi tulevaisuudessa hyödyntää tuotettua tietoa sosiaalisen kuntoutuksen käytäntöjen yhtenäistämiseksi ja kehittämiseksi. Vaikka aineisto pohjautui vain muutaman hyvinvointialueella työskentelevän sosiaalityöntekijän näkemykseen, sai niidenkin pohjalta jo käsitystä palvelun nykytilanteesta ja mahdollisista ongelmakohtista. Sosiaalisen kuntoutuksen epäselvä ja vakiintumaton rooli haastaa selvästi palvelun toteuttamista myös Kanta-Hämeen hyvinvointialueella, eikä esimerkiksi tällä hetkellä tarjottavat ryhmätoiminnot ole aineiston perusteella tarpeeksi monipuolisia vastaamaan erilaisten asiakkaiden tarpeisiin. Aineisto ei kuitenkaan tuottanut aiempaan tutkimustietoon nähden mitään uusia näkökulmia, joten tutkimustuloksien hyödynnettävyys laajemmin on melko vähäistä.

Ymmärrettävästi palvelua voi olla hankala kehittää alueellisesti, jos valtakunnallisellakin tasolla sen määritelmän ja sisällön vakiinnuttaminen tuntuu olevan vielä keskeneräistä. Epäselvästä tilasta huolimatta sosiaaliseen kuntoutukseen liittyy kuitenkin myös hyväksi havaittuja malleja. Kehittämismielessä eräässä vastauksessa pohdittiinkin, kuinka Kanta-Hämeen hyvinvointialueen voisi olla hyvä tutustua esimerkiksi Helsingin tapaan toteuttaa sosiaalista

kuntoutusta, sillä vastaajan käsityksen mukaan palvelun kehittämiseen ollaan panostettu siellä paljon. Esimerkkejä hyvistä toimintamalleista löytyy varmasti muualtakin, ja hyvinvointialueisiin tapahtunut siirtymä tarjoaakin melko luonnollisen mahdollisuuden miettiä rakenteiden uudistamista ja ottaa käyttöön uusia työkaluja myös Kanta-Hämeen hyvinvointialueella. Palvelujen yhdenvertaisuuden puolestakin olisi jatkoa ajatellen tärkeää, että sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvät kriteerit yhtenäistettäisiin koko hyvinvointialueen osalta.

Lähteet

Painetut

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi

Kettunen, R., Kähäri-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A. & Ihalainen, J. 2017. Kuntoutumisen mahdollisuudet. 4.-6. painos. Helsinki: Sanoma Pro

Nieminen, A. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä, kentät ja mahdollisuudet. Teoksessa Kostilainen, H. & Nieminen, A. (toim.) Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Helsinki: Diak, 10-24.

Määttä, A. 2018. Sosiaalinen kuntoutus ja yhteensovittavan johtamisen työskentelyprosessi. Teoksessa Kostilainen, H. & Nieminen, A. (toim.) Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Helsinki: Diak, 26-38.

Piirainen, K. 2018. Yhdenmukaisuutta ja tapauskohtaisuutta sosiaaliseen kuntoutukseen - palveluohjaus julkisen toimijan ratkaisuna. Teoksessa Kostilainen, H. & Nieminen, A. (toim.) Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Helsinki: Diak, 39-57.

Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analyysiin. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus, 145-156.

Puusa, A. & Juuti, P. 2020a. Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus, 75-85.

Puusa, A. & Juuti, P. 2020b. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus, 173-176.

Valli, R. 2018. Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 5.painos. Keuruu: PS-kustannus, 92-116.

Valli, R. & Perkkilä, P. 2018. Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Keuruu: PS-kustannus, 117-128.

Sähköiset

Isola, A., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 33/2017. Helsinki: Juvenes Print. Viitattu 29.3.2023.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kannasoja, S. 2018. Sosiaalinen toimintakyky - käsitteen suomalainen kehityshistoria. Teoksessa Lindh, J., Härkäpää, K. & Kostamo-Pääkkö, K. (toim.) 2018. Sosiaalinen kuntoutuksessa. Rovaniemi: Lapland University Press, 39-60. Viitattu 11.3.2023. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63636/Sosiaalinen_kuntoutuksessa_pdfA.pdf?sequence

Karjalainen, P., Kivipelto, M., Liukko, E. & Muurinen, H. 2021. Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava aikuissosiaalityö - opas ammattilaisille. Ohjaus 1/2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 30.3.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142555/URN_ISBN_978-952-343-648-0.pdf?sequence=1&isAllowed=yLinks

Kuntoutussäätiö. 2017. Menetelmät. Viitattu 18.2.2023. <https://yhteisomedia.fi/sosiaalinen-kuntoutus/menetelmat/>

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001. Viitattu 17.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189#L1P2>

Lindh, J., Härkäpää, K. & Kostamo-Pääkkö, K. 2018. Johdatus sosiaaliseen kuntoutuksessa. Teoksessa Lindh, J., Härkäpää, K. & Kostamo-Pääkkö, K. (toim.) 2018. Sosiaalinen kuntoutuksessa. Rovaniemi: Lapland University Press, 7-18. Viitattu 17.2.2023. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63636/Sosiaalinen_kuntoutuksessa_pdfA.pdf?sequence

Oma Häme. 2023a. Kanta-Hämeen hyvinvointialue. Viitattu 1.2.2023. <https://omahame.fi/organisaatio>

Oma Häme. 2023b. Aluevaltuusto on hyväksynyt Oma Hämeen strategian joulukuussa. Viitattu 6.2.2023. <https://omahame.fi/strategia-ja-arvot>

Puromäki, H., Kuusio, H., Tuusa, M. & Karjalainen, J. 2016. Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus. Kuntakyselyn tulokset. Työpäpöri 47/2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 17.2.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131975/Sosiaalihuoltolaki_Tyo_47-2016_net.korj%20240217.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa Era, T. (toim.) 2013. Osallisuus - oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 156. Viitattu 23.3.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Raivio, H. (toim.) 2018. Enemmän sosiaalista toimintakykyä, lisää osallisuutta! Yhteiskehittämisen vaikuttavampaa sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishankkeen

(SOSKU) 2015-2018 loppuraportti. Työpäpöri 7/2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 16.2.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136144/URN_ISBN_978-952-343-070-9.pdf?sequence=1&isAllowed=yLinks

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 6.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Julkaisuja 2017:5. Viitattu 24.3.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2023a. Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. Viitattu 19.2.2023. <https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyden-ehkaisy>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2023b. Sosiaalinen kuntoutus. Viitattu 9.2.2023. <https://stm.fi/sosiaalinen-kuntoutus>

Sote-uudistus. 2023. Mikä sote-uudistus? Viitattu 1.2.2023. <https://soteuudistus.fi/uudistus-lyhyesti->

Talentia. 2022. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön ohjeet. 3.painos. Viitattu 29.3.2023. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/a6cd4fa0-38d8-11ed-90c9-00155d64030a>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Sosiaalinen kuntoutus käytännössä. Viitattu 24.3.2023. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalinen-kuntoutus/kuntakysely/kaytanto>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Sosiaalisen kuntoutuksen opas. Viitattu 17.2.2023. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2022a. Mitä toimintakyky on? Viitattu 18.2.2023. <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2022b. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Viitattu 18.2.2023. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Viitattu 12.2.2023. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Viitattu 12.2.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Kuviot

Kuvio 1: Seinäjoen SOSKU-hankkeen verkostokartta	15
--	----

Taulukot

Taulukko 1: Aineiston luokittelu.....	22
---------------------------------------	----

Liitteet

Liite 1: Saateviesti	39
Liite 2: Kysely	40
Liite 3: Tutkimuslupa	42

Liite 1: Saateviesti

Moikka!

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Laureasta ja teen opinnäytetyöni sosiaaliseen kuntoutukseen liittyen. Työni tarkoituksena on tuoda esille teidän sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalisen kuntoutuksen nykytilanteesta Kanta-Hämeen hyvinvointialueella ja mahdollisesti löytää myös kehittämisideoita sosiaalisen kuntoutuksen roolin jäsentämistä varten. Tavoitteena on, että Kanta-Hämeen hyvinvointialue voi tulevaisuudessa hyödyntää tuotettua tietoa sosiaalisen kuntoutuksen käytäntöjen yhtenäistämiseksi ja kehittämiseksi.

Aineistonkeruumenetelmänä toimii sähköinen kysely, johon löytyy linkki tämän saateviestin alaosasta. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu anonymisti, ja kirjoitan opinnäytetyöraporttini siten, ettei vastauksia pysty yhdistämään tiettyyn henkilöön. Käytän aineistoa ainoastaan tämän tutkimuksen tekemiseen ja poistan vastaukset opinnäytetyön valmistuttua. Valmis opinnäytetyöraportti on julkaisemisen jälkeen luettavissa Theseuksen avoimesta kokoelmasta.

Vastausaikaa on 16.4.2023 asti. Toivottavasti mahdollisimman monella löytyisi aikaa kyselyyn vastaamiseen, jotta tulokset olisivat luotettavia. Tutkimukseen osallistuminen tarjoaa myös mahdollisuuden tuoda esille sosiaaliseen kuntoutukseen liittyviä huomioita, joilla voi parhaimmassa tapauksessa olla vaikutusta sosiaalisen kuntoutuksen muotoutumiseen tulevaisuudessa Kanta-Hämeen hyvinvointialueella.

Linkki kyselyyn: <https://forms.office.com/e/8DRBEmutf3>

Kiitos paljon jo etukäteen!

- Julia Veisto

Liite 2: Kysely

Kysely sosiaalisen kuntoutuksen tilasta Kanta-Hämeen hyvinvointialueella

Moikka!

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esille teidän sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sosiaalisen kuntoutuksen nykytilanteesta Kanta-Hämeen hyvinvointialueella ja mahdollisesti löytää myös kehittämisideoita sosiaalisen kuntoutuksen roolin jäsentämistä varten. Tavoitteena on, että Kanta-Hämeen hyvinvointialue voi tulevaisuudessa hyödyntää tuotettua tietoa sosiaalisen kuntoutuksen käytäntöjen yhtenäistämiseksi ja kehittämiseksi.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, ja vastausaikaa on 9.4.2023 asti. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu anonymisti, ja kirjoitan opinnäytetyöraporttini siten, ettei vastauksia pysty yhdistämään tiettyyn henkilöön. Käytän aineistoa ainoastaan tämän tutkimuksen tekemiseen ja poistan vastaukset opinnäytetyön valmistuttua. Valmis opinnäytetyöraportti on julkaisemisen jälkeen luettavissa Theseuksen avoimesta kokoelmasta.

Kiitos paljon osallistumisesta!

- Julia Veisto

1. Minkälainen paikka sosiaalisella kuntoutuksella on sinusta tällä hetkellä palvelujärjestelmässä?

Kirjoita vastaus

2. Millaisiin tarpeisiin sosiaalisella kuntoutuksella pyritään tällä hetkellä vastaamaan?

Kirjoita vastaus

3. Minkälaista sosiaalista kuntoutusta asiakkaille voidaan tällä hetkellä tarjota?

Kirjoita vastaus

4. Miten sosiaalinen kuntoutus voi mielestäsi lisätä asiakkaiden sosiaalista toimintakykyä?

Kirjoita vastaus

5. Entä miten sosiaalinen kuntoutus voi mielestäsi lisätä asiakkaiden osallisuutta?

Kirjoita vastaus

6. Millaisena näet rajanvedon sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan välillä?

Kirjoita vastaus

7. Kenelle sosiaalinen kuntoutus tulisi mielestäsi suunnata?

Kirjoita vastaus

8. Minkä tahojen tulisi mielestäsi olla mukana toteuttamassa sosiaalista kuntoutusta?

Kirjoita vastaus

9. Millaisin menetelmin sosiaalista kuntoutumista voitaisiin mielestäsi edistää tehokkaimmin?

Kirjoita vastaus

Lähetä

Liite 3: Tutkimuslupa

Kanta-Hämeen hyvinvointialue

Viranhaltijapäätös

Tulosaluejohtaja, sosiaalipalvelut

Hallinnollinen päätös

sivu 1 / 4

3 / 2023

7.3.2023

Otsikko	Tutkimuslupa, Kanta-Hämeen hyvinvointielueen työntekijöiden näkemyksiä sosiaalisesta kuntoutuksesta
Asianumero	HVA/1465/13.00.01/2023
Päätöserustelut	<p>Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelija Julia Veisto pyytää tutkimuslupaa Kanta-Hämeen hyvinvointialueelta. Tutkimuksen nimi on Kanta-Hämeen hyvinvointialueen työntekijöiden näkemyksiä sosiaalisesta kuntoutuksesta.</p> <p>Tutkimustyön tavoitteena on tuottaa tietoa sosiaalisen kuntoutuksen nykytilanteesta Kanta-Hämeen hyvinvointialueella ja mahdollisesti löytää kehittämissideita sosiaalisen kuntoutuksen roolin jäsentämistä varten. Tavoitteena on, että Kanta-Hämeen hyvinvointialue voi tulevaisuudessa hyödyntää tuotettua tietoa sosiaalisen kuntoutuksen käytäntöjen yhtenäistämiseksi ja kehittämiseksi.</p> <p>Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: Minkälaisena sosiaalisen kuntoutuksen rooli näyttäytyy tällä hetkellä työntekijöille? Mitä sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistarpeita työntekijöiden vastauksista nousee esille?</p> <p>Tutkimus toteutetaan sähköisenä kyselynä ja tarvittaessa myös haastattelujen kautta. Tutkimukseen osallistuminen on työntekijöille vapaaehtoista ja heidän henkilötietonsa on salassa pidettävää tietoa.</p> <p>Tutkimusaineistoa ei voi käyttää muuhun kuin ko. tutkimuksen tekemiseen ja Kanta-Hämeen hyvinvointialue pyytää tutkimustulokset tiedokseen tutkimuksen valmistuttua.</p>
Toimivallan peruste	Perhe-, sosiaali- ja vammaispalveluiden toimialan toimialajohtajan päätös 14.2.2022 (§ 3)
Päätös	<p>Päätän myöntää tutkimusluvan yllä mainituilla ehdoilla. Tutkimuslupa on voimassa vuonna 2023.</p> <p>Tulosaluejohtaja, sosiaalipalvelut </p>

ALLEKIRJOITETTU SÄHKÖISESTI
 7.3.2023

Viranhaltijapäätös
Tulosaluejohtaja, sosiaalipalvelut
Hallinnollinen päätös

sivu 2 / 4
3 / 2023
7.3.2023

Kanta-Hämeen hyvinvointialue

Viranhaltijapäätös on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.

Liitteet

Tutkimuslupahakemus, Julia Veisto
Tutkimussuunnitelma, Julia Veisto

Kanta-Hämeen hyvinvointialue

Viranhaltijapäätös
Tulosaluejohtaja, sosiaalipalvelut
Hallinnollinen päätös

sivu 3 / 4
3 / 2023
7.3.2023

Tiedoksianto asianosaiselle

Tiedoksiantaja: [REDACTED] palvelusihteeri

Annettu tiedoksi sähköisesti

Pvm:

Vastaanottajat: [REDACTED] [REDACTED] Julia Veisto

Oikaisuvaatimusoikeus ja -perusteet

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen.

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä hyvinvointialueen jäsen.

Hyvinvointialueiden yhteistoiminnassa järjestettyjä tehtäviä koskevasta päätöksestä oikaisuvaatimuksen saa tehdä myös yhteistoimintaan osallinen hyvinvointialue ja sen jäsen.

Oikaisuvaatimuksen voi tehdä tarkoituksenmukaisuus ja laillisuusperustein.

Oikaisuvaatimusviranomainen ja -aika

Oikaisuvaatimusviranomaisena, jolle oikaisuvaatimus tehdään:

Kanta-Hämeen hyvinvointialue / aluehallitus
Sibeliuksenkatu 2
13100 Hämeenlinna
Sähköposti: omahame@omahame.fi

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Oikaisuvaatimus on toimitettava Kanta-Hämeen hyvinvointialueen valmistelutoimiston kirjaamoon määräajan viimeisenä päivänä ennen kirjaamon aukioloajan päättymistä. Kirjaamon aukioloaika on maanantaista perjantaihin klo 9.00-15.00.

Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana. Käytettäessä tavallista sähköistä tiedoksiantoa asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, kolmantena päivänä viestin lähettämisestä.

ALLEKIRJOITETTU SÄHKÖISESTI
[REDACTED] 7.3.2023

Viranhaltijapäätös
Tulosaluejohtaja, sosiaalipalvelut
Hallinnollinen päätös

sivu 4 / 4
3 / 2023
7.3.2023

Kanta-Hämeen hyvinvointialue

Hyvinvointialueen jäsenen sekä hyvinvointialueiden yhteistoimintaan osallisen hyvinvointialueen ja sen jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on pantu nähtäville yleiseen tietoverkkoon hyvinvointialueen verkkosivustolle.

Tiedoksisaantipäivää ei lueta oikaisuvaatimusaikaan. Jos oikaisuvaatimusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arkilauantai, saa oikaisuvaatimuksen tehdä ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Oikaisuvaatimuksen muoto ja sisältö

Oikaisuvaatimus on tehtävä kirjallisesti. Myös sähköinen asiakirja täyttää vaatimuksen kirjallisesta muodosta.

Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava: päätös, johon haetaan oikaisua, miten päätöstä halutaan oikaistavaksi ja millä perusteella oikaisua vaaditaan.

Oikaisuvaatimuksessa on lisäksi ilmoitettava tekijän nimi, kotikunta, postiosoite ja puhelinnumero. Jos oikaisuvaatimus päätös voidaan antaa tiedoksi sähköisenä viestinä, yhteystietona pyydetään ilmoittamaan myös sähköpostiosoite.

Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.